

Strah od propuštanja i neke osobine ličnosti kao prediktori problematičnog korištenja interneta

---

Brčić, Edita

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:204742>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Edita Brčić

**Strah od propuštanja i neke osobine ličnosti kao
prediktori problematičnog korištenja interneta**

Diplomski rad

Zadar, 2018.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Diplomski sveučilišni studij psihologije (jednopedmetni)

Strah od propuštanja i neke osobine ličnosti kao prediktori
problematičnog korištenja interneta

Diplomski rad

Student/ica:

Edita Brčić

Mentor/ica:

Izv.prof. dr. sc. Marina Nekić

Zadar,2018.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Edita Brčić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Strah od propuštanja i neke osobine ličnosti kao prediktori problematičnog korištenja interneta** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 31. listopada 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. PROBLEMATIČNO KORIŠTENJE INTERNETA.....	1
1.1.1. DEFINIRANJE I MJERENJE PROBLEMATIČNOG KORIŠTENJA INTERNETA	1
1.1.2. SPECIFIČNO I GENERALIZIRANO PROBLEMATIČNO KORIŠTENJE INTERNETA	3
1.1.3. TEORIJSKI OKVIR	4
1.1.4. TRETMAN I PREVENCIJA PROBLEMATIČNOG KORIŠTENJA INTERNETA	5
1.1.5. NEKI KORELATI PROBLEMATIČNOG KORIŠTENJA INTERNETA.....	6
1.2. STRAH OD PROPUŠTANJA	7
1.2.1. DEFINIRANJE KONCEPTA STRAHA OD PROPUŠTANJA	7
1.2.2. ŠTO ČINI STRAH OD PROPUŠTANJA?.....	8
1.2.3. MEDIJATORSKA ULOGA STRAHA OD PROPUŠTANJA.....	9
1.2.4. ODREDNICE STRAHA OD PROPUŠTANJA	9
1.3. OSOBINE LIČNOSTI	10
1.3.1. ODNOS OSOBINA LIČNOSTI IZ PETFAKTORSKOG MODELA I KORIŠTENJA INTERNETA	11
1.3.2. DEFINIRANJE NARCIZMA	13
1.3.3. TEORIJSKA SHVAĆANJA NARCIZMA	14
1.3.4. VRSTE NARCIZMA	16
1.3.5. NARCIZAM I KORIŠTENJE INTERNETA	16
2. CILJ.....	18
3. PROBLEMI I HIPOTEZE	18
4. METODA.....	19
4.1. SUDIONICI	19
4.2. MJERNI INSTRUMENTI	19

4.3. POSTUPAK	23
5. REZULTATI.....	24
7. ZAKLJUČCI.....	41
8. LITERATURA.....	43
9. PRILOZI.....	52

SAŽETAK

Posljednjih desetljeća sve je veći znanstveni interes za proučavanje različitih psiholoških efekata korištenja interneta zbog njegove sve češće upotrebe i povećanja prevalencije problematičnog korištenja interneta u svijetu. Povezano s tim, brojna istraživanja bave se proučavanjem straha od propuštanja koji se definira kao neugodan i ponekad izrazito intenzivan osjećaj pojedinca da je sve što njegovi vršnjaci znaju, rade ili posjeduju bolje od njegovog vlastitog. Ličnost kao relativno trajna i organizirana cjelina utječe na interakcije i adaptaciju pojedinca na okolinu, a također može utjecati i na korištenje interneta i navike pojedinca. Osnovni cilj ovog istraživanja bio je utvrditi doprinos straha od propuštanja i nekih osobina ličnosti u objašnjenju problematičnog korištenja interneta. Dodatni cilj istraživanja bio je ispitati povezanost između problematičnog korištenja interneta, straha od propuštanja, nekih osobina ličnosti i korištenja društvenih mreža. Kako bi se odgovorilo na postavljene probleme primijenjene su sljedeće skale: *Skale integracije društvenih mreža*, *Skala generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2*, *Skala straha od propuštanja*, *Inventar Velikih pet* te *Inventar narcistične ličnosti*. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da je problematično korištenje interneta pozitivno povezano sa strahom od propuštanja, neuroticizmom i korištenjem društvenih mreža, a negativno s ekstraverzijom. Između problematičnog korištenja interneta i ugodnosti te narcizma, nisu utvrđene statistički značajne povezanosti. Nadalje, strah od propuštanja pozitivno je povezan s neuroticizmom i korištenjem društvenih mreža, a negativno s narcizmom, ekstraverzijom i ugodnosti. Narcizam je pozitivno povezan s korištenjem društvenih mreža, odnosno osobe s izraženijom osobinom narcizma emocionalno su povezanije s upotrebom društvenih mreža i više vremena provode koristeći se istima. Također, dobiveno je da osobe s izraženom osobinom neuroticizma češće koriste društvene mreže. Pozitivnim prediktorom problematičnog korištenja interneta pokazao se strah od propuštanja, odnosno osobe s većim strahom od propuštanja imaju više poteškoća u kontroli vremena provedenog na internetu i slično. Suprotno očekivanjima, ekstraverzija se nije pokazala značajnim prediktorom problematičnog korištenja interneta, a čini se kako neuroticizam ima indirektan utjecaj na problematično korištenje interneta. Odnosno, osobina neuroticizma imati će utjecaj na problematično korištenje interneta samo ako je kod osobe izražen strah od propuštanja.

Ključne riječi: problematično korištenje interneta, strah od propuštanja, osobine ličnosti

Fear of missing out and some personality traits as predictors of problematic internet use

SUMMARY

In the last several decades there has been a growing scientific interest in studying the different psychological effects of internet use due to its ever-growing use and a rise in the prevalence of problematic internet use in the world. Related to that, numerous research deals with the study of the fear of missing out which is defined as an uncomfortable, and at times extremely intense feeling by an individual that everything his peers know, do or possess is better than his own. Personality, as a relatively permanent and organized whole, affects the interactions of an individual with his surroundings, as well as his adaptation to it, and can also influence the individual's internet use and habits. The main aim of this research was to establish the influence of the fear of missing out and some personality traits on problematic internet use. An additional aim was to examine the relation between problematic internet use, fear of missing out, personality traits and use of social media. To answer the proposed questions, the following scales were used: *Social Media Use Integration Scale*, *Generalized Problematic Internet Use Scale 2*, *Fear of Missing Out Scale*, *Big Five Inventory* and *Narcissistic Personality Inventory*. The results of this research show that problematic internet use is positively related to the fear of missing out, neuroticism and the use of social media, and negatively related to extraversion. No statistically significant relation has been established between problematic internet use and agreeableness, as well as narcissism. Further on, the fear of missing out is positively related to neuroticism and social media use, and negatively related to narcissism, extraversion and agreeableness. Narcissism is positively related to social media, that is, people with more expressed trait of narcissism are more emotionally associated with the usage of social networks and spending more time using them. Additionally, the research has shown that people with an expressed trait of neuroticism have a higher tendency to use social media. The fear of missing out has been shown to be a positive predictor of problematic internet use, that is, people with a higher level of fear of missing out have more difficulty controlling the time they spend online. Contrary to expectations, extraversion has not been shown to be a significant predictor of problematic internet use, and it appears that neuroticism has an indirect effect on problematic internet use. That is, neuroticism will have an effect on problematic internet use only if the person has a pronounced fear of missing out.

Key words: problematic internet use, fear of missing out, personality traits

1. UVOD

1.1. PROBLEMATIČNO KORIŠTENJE INTERNETA

1.1.1. DEFINIRANJE I MJERENJE PROBLEMATIČNOG KORIŠTENJA INTERNETA

U suvremenom svijetu gotovo ne postoji pojedinac koji se ne koristi nekim od medija komunikacije, a internet je zasigurno jedan od vodećih. Internet je život učinio praktičnijim, štedi naše vrijeme i omogućuje nam da se povežemo s ljudima diljem svijeta. Sve više korisnika, posebno djece i mladih, stalni tehnološki razvoj, uključenost šire javnosti, ali i porast broja osoba koje imaju poteškoća s kontrolom vremena provedenog na internetu, odgovorni su za popularnost ove teme posljednjih desetljeća. Naime, brojna istraživanja bave se problematikom korištenja interneta i negativnih učinaka koje ono ima za pojedinca s obzirom da su razni aspekti života podložni upravo tim utjecajima (Yang i Tung, 2007).

Pojam ovisnosti o internetu prvi put je predstavio Goldberg (1995, prema Campanella, Mucci, Baroni, Nardi i Marazziti, 2015), a populariziran je nakon studije autorice Young (1998). Naime, još devedesetih godina prošlog stoljeća, Young (1998) je na osnovu studije slučaja postavila dijagnostičke kriterije za ovisnost o internetu koja se tad definirala kao kompulzivna prekomjerna upotreba interneta te iritabilno i promjenjivo ponašanje kada pojedinac nije u mogućnosti koristiti se istim. Young (1998) je uočila sličnosti s ovisnosti o tvarima, posebno po pitanju tolerancije i apstinencijske krize. Vodeći se tim podacima, prilagodila je kriterije za ovisnost o internetu i razvila kratki upitnik od 8 čestica koji može pomoći pri postavljanju dijagnoze. Neke od čestica koje su korištene u tom upitniku jesu: „Osjećate li potrebu za provođenjem sve više vremena na internetu kako biste postigli zadovoljenje?“, „Osjećate li se nelagodno, uznemirujuće, depresivno ili razdražljivo kada pokušavate smanjiti ili zaustaviti korištenje interneta?“ i slično. Ukoliko je pojedinac odgovorio pozitivno na pet ili više pitanja, može se reći da je ovisan o internetu (Young, 1998).

Tijekom godina, prvotno korišten termin „ovisnost o internetu“ zamijenjen je nekim drugim terminima koji se mogu pronaći u stručnoj literaturi. Neki od termina koji se koriste jesu „problematično korištenje interneta“, „kompulzivno korištenje interneta“, „patološko korištenje interneta“ i slično. U ovom se istraživanju koristi naziv „problematično korištenje interneta“ (eng. *Problematic Internet Use*) s obzirom da sve veći broj recentnih istraživanja koristi upravo ovaj termin. Također, naziv „problematično korištenje interneta“ smatra se

opravdanijim kad govorimo o prekomjernom korištenju interneta, nego termin „ovisnost o internetu“ s obzirom da još uvijek postoji neslaganje stručnjaka oko definiranja toga što se zapravo misli pod ovisnošću.

Postoje brojne definicije problematičnog korištenja interneta, no uglavnom se definira kao neodgovarajuća preokupacija mislima vezanim za korištenje interneta, prisutnost značajnih poteškoća u svakodnevnom životu zbog korištenja interneta te nedostatak drugog stanja, odnosno patologije koja bi mogla objasniti prekomjerno korištenje interneta, poput manije ili hipomanije. Također, navode se još definicije poput poremećaja kontrole impulsa u kojem pojedinac doživljava napetost ili uzbuđenje prije upotrebe interneta te osjećaj olakšanja ili užitka nakon korištenja interneta (Shapira i sur., 2003).

Nadalje, u literaturi se još navode i kriteriji ovisnosti o tvarima pomoću kojih se definira i prekomjerno korištenje interneta. Ovisnosti o tvarima se definiraju s obzirom na tri skupine kriterija: 1. kompulzivno korištenje, odnosno prekomjerno korištenje koje se nastavlja unatoč posljedicama i/ili pokušajima da se prestane, 2. tolerancija, odnosno potreba za većim dozama određene supstance kako bi se postigao željeniji efekt, te 3. apstinencijska kriza, odnosno fiziološki simptomi ili žudnja za uzimanjem tvari nakon dobrovoljne ili nedobrovoljne apstinencije (Breslau, Aharoni, Pedersen i Miller, 2015). Brojna istraživanja problematičnog korištenja interneta uglavnom se usmjeravaju na ponašanja koja se odnose na potonje kriterije ovisnosti (Kuss, Griffiths, Karila i Billieux, 2014). Primjerice, kompulzivno korištenje interneta može se definirati kao ostajanje *online* duže vrijeme i zanemarivanje pritom socijalnih obveza. Nadalje, tolerancija se može opisati kao povećani intenzitet sudjelovanja u *online* aktivnostima, a apstinencijska kriza kao simptomi uznemirenosti ili akutnih promjena u funkcioniranju koje se javljaju u situacijama kad osoba nije u mogućnosti koristiti internet (Breslau i sur., 2015).

U literaturi se još navode neki specifični kognitivni i ponašajni konstrukti povezani s negativnim ishodom korištenja interneta kao što su preferencija *online* kontakta, promjena raspoloženja, kognitivna preokupacija i kompulzivno ponašanje. Caplan (2003) navodi da je preferencija *online* kontakta kognitivni konstrukt koji je karakteriziran uvjerenjem osobe da je *online* interakcija sigurnija, učinkovitija i ugodnija u odnosu na tradicionalni način komunikacije licem u lice. Tako usamljeni pojedinci te općenito oni sa slabijim socijalnim vještinama mogu preferirati *online* komunikaciju jer je doživljavaju kao manje prijeteću za vlastitu sliku o sebi te se mogu osjećati učinkovitiji u interakciji s drugima putem interneta. Drugi kognitivni simptom problematičnog korištenja interneta je potreba osobe da koristi internet kako bi regulirala vlastito raspoloženje. Caplan (2007) navodi kako socijalno

anksiozni pojedinci mogu preferirati *online* komunikaciju jer na taj način ublažavaju simptome anksioznosti u međuljudskim odnosima. Kognitivna preokupacija odnosi se na obrasce opsesivnog mišljenja vezano za korištenje interneta (Caplan, 2010). U literaturi se tako navodi kako ono što pojedinci misle o internetu može pomoći objasniti doživljavaju li ti pojedinci negativne ishode povezane s korištenjem interneta. Na ponašajnoj razini, nedostatna samoregulacija vodi kompulzivnom korištenju interneta (Kim i Davis, 2009). Nedavna istraživanja empirijski su potvrdila tvrdnju kako je kompulzivna upotreba središnja komponenta problematičnog korištenja interneta (Caplan, 2005; Kim i sur., 2009; Meerkerk i sur., 2009; van den Eijnden, Meerkerk, Vermulst, Spijkerman i Engels, 2008; van der Aa i sur., 2009).

Tijekom godina razvijani su brojni instrumenti za mjerenje problematičnog korištenja interneta kako za kliničke tako i za razne istraživačke svrhe. Među najpoznatijim instrumentima jesu *Problematic Internet Use Questionnaire (PIUQ)* (Thatcher i Goolam., 2005), *Internet Addiction Test (IAT)* (Young, 1998) te *Chen Internet Addiction Scale (CIAS)* (Yen i sur., 2008). Uglavnom se svi instrumenti usmjeravaju na aspekte poput preokupacije, problema s regulacijom, zanemarivanja drugih aspekata života i slično.

1.1.2. SPECIFIČNO I GENERALIZIRANO PROBLEMATIČNO KORIŠTENJE INTERNETA

Davis (2001) navodi distinkciju tipova problematičnog korištenja interneta na specifični i generalizirani oblik. Dok se specifični oblik odnosi na određene aktivnosti na internetu, kao što je primjerice igranje *online* igara, generalizirani oblik nije usmjeren na određene aktivnosti već se odnosi na generalnu upotrebu interneta. Kod specifičnog oblika, pojedinci su angažirani podjednako u aktivnostima izvan mreže (*eng.offline*) i aktivnostima na mreži (*eng.online*), a internet predstavlja samo sredstvo postizanja cilja (Davis, 2001; Ko, Yen, Yen, Chen i Chen, 2012). Odnosno, kod specifičnog oblika problematičnog korištenja interneta karakteristična su ponašanja koja se mogu provesti i uživo, neovisno o internetu, ali i putem interneta. Primjerice, ovisnost o *online* igrama ili kockanju smatraju se specifičnim oblikom problematičnog korištenja interneta.

S druge strane, za generalizirani oblik karakteristična su ponašanja koja se mogu provesti samo na internetu, kao što je primjerice sudjelovanje u *chat* grupama ili korištenje različitih društvenih mreža. Istraživanja pokazuju da veliki broj ljudi provodi većinu svog slobodnog vremena pretražujući internet. Uz to, postoji i sve veća mogućnost pristupa

internetu putem mobilnih uređaja, tableta i slično te se stoga čini da će u skoroj budućnosti generalizirani oblik problematičnog korištenja interneta imati sve veći utjecaj na pojedince i njihovo svakodnevno funkcioniranje.

1.1.3. TEORIJSKI OKVIR

U literaturi se najčešće opisuju dva modela problematičnog korištenja interneta: kognitivno-bihevioralni model te model ovisnosti o internetu.

Davis (2001) predlaže kognitivno-bihevioralni model problematičnog korištenja interneta koji integrira dotadašnja znanja o rizičnim faktorima, psihološkim procesima te posljedicama problematičnog ponašanja. Model je baziran na Modelu dispozicije i stresa (*eng. Diathesis-stress model*) gdje pojedinac ima dispoziciju za podložnost koja u kombinaciji sa situacijskim faktorima, u ovom slučaju, pristup internetu uz potencijalne životne stresore, vodi abnormalnom ponašanju. Davis (2001) napominje kako mogući stresor predstavljaju primjerice prvi susret s pornografijom na internetu, uzbuđenje zbog pobjeđivanja u *online* igri, kupovina putem *online* trgovina i slično. Dakle, samo izlaganje tehnologiji (stresor) i dispozicija (psihopatologija), prema ovom su modelu distalni nužni uzroci patološkog korištenja interneta (Davis, 2001). Neadaptivne misli su centralni faktor u ovom modelu, a odnose se na negativne misli pojedinca koje direktno utječu na pojavu specifičnog ili generaliziranog problematičnog korištenja interneta. Prema ovom modelu, generalizirani oblik problematičnog korištenja interneta vjerojatnije će biti prouzročen socijalnom izolacijom i/ili nedostatkom socijalne podrške. Ove misli moguće je podijeliti na dvije osnovne vrste: misli o sebi i misli o svijetu. Misli o sebi vođene su ruminirajućim kognitivnim stilom, a njihova prisutnost povlači za sobom snažnije i duže patološko korištenje interneta (Davis, 2001). Također, one uključuju negativnu procjenu sebe, sumnju u svoje sposobnosti i svoju uspješnost te osoba koja ih doživljava koristi internet kako bi postigla pozitivne odgovore u samoj društvenoj interakciji, u sredini koja je za osobu neugrožavajuća. Misli o svijetu odnose se na generalizaciju specifičnih događaja. Primjerice, pojedinci mogu vjerovati kako je internet njihov jedini „prijatelj“, da se ljudi u stvarnom svijetu loše odnose prema njima i slično. Takav način razmišljanja smatra se neprilagođenim i vjerojatno vodi sve većoj ovisnosti o internetu. Kasnija istraživanja identificirala su nekoliko specifičnih kognitivnih i ponašajnih konstrukata povezanih s negativnim posljedicama korištenja interneta: preferencija *online* kontakta, regulacija raspoloženja, kognitivna preokupacija i kompulzivna upotreba (Caplan, 2010).

S druge strane, Douglas i sur. (2008) predlažu model ovisnosti o internetu. Prema tom modelu problematično korištenje interneta je rezultat interakcije između tzv. „*push*“ i „*pull*“ faktora. „*Push*“ faktori odnosili bi se na one aspekte interneta koji su privlačni ljudima na način da ispunjavaju njihove potrebe, primjerice osjećaj bezbrižnosti ili uključivanje usamljenih pojedinaca u socijalne interakcije. „*Pull*“ faktori su oni aspekti interneta zbog kojih ljudi mogu postati ovisni o njemu, poput raznih aplikacija i aktivnosti, niske cijene, jednostavnosti komunikacije, praktičnosti i anonimnosti. Upravo „*pull*“ faktori moderiraju odnos između normalnog i prekomjernog korištenja interneta.

1.1.4. TRETMAN I PREVENCIJA PROBLEMATIČNOG KORIŠTENJA INTERNETA

Još uvijek ne postoje pouzdani podaci o globalnoj prevalenciji ovog fenomena, ali se pretpostavlja da ona iznosi od 3-30%. Ipak, u literaturi se navode neki podaci o zastupljenosti problematičnog korištenja interneta u pojedinim zemljama. Tako se primjerice procjenjuje da od 1-18% adolescenata u razvijenim zemljama ima poteškoća s problematičnim korištenjem interneta (Cao i Su, 2007). Na talijanskom uzorku dobiveno je da oko 5% studenata ima blago do umjereno izraženo problematično korištenje interneta, a svega 1-2% visoko (Poli i Agrimi, 2012), dok u azijskim zemljama ta brojka iznosi od 2-18% djece i adolescenata (Cao i Su, 2007).

Trenutno u svijetu ne postoje tretmani za problematično korištenje interneta koji bi bili potvrđeni s jasnim dokazima o njihovoj učinkovitosti. Ipak, postoje neke specijalizirane klinike koje se bave psihološkim tretmanima koristeći tehnike kognitivno-bihevioralne terapije, obiteljske i grupne terapije. Nadalje, s pojedincima se radi na razvijanju njihovih socijalnih vještina i samopouzdanja.

Provedeno je i jedno istraživanje u kojem je sudjelovalo 56 adolescenata u dobi od 12 do 17 godina koji su bili aktivno uključeni u tretman (kognitivno-bihevioralna terapija) te oni koji nisu bili u tretmanu (Du, Jiang i Vance, 2010). U obje skupine došlo je do smanjenja upotrebe interneta, no u skupini koja je bila uključena u tretman došlo je i do poboljšanja u područjima upravljanja vremenom te emocionalnim, kognitivnim i ponašanjim simptomima.

Neki od načina prevencije koji se provode, posebno u nekim zemljama u Aziji jesu ograničavanje upotrebe interneta u kasnim noćnim satima za one mlađe od 18 godina, usporavanje internetske mreže za *online* igre igračima koji su odigrali više od 6 sati i slično. Također, u Kini, koja ima velikih problema upravo s prekomjernim korištenjem interneta, a posebno s prekomjernim igranjem *online* igara, vlada ograničava dnevno vrijeme koje se

može provesti igrajući *online* igre na način da od pružatelja usluga *online* igara traži da postave tzv. umor od igranja *online* igara (eng. „*game fatigue system*“) koji potiče igrače mlađe od 18 godina da igraju manje od 3 sata dnevno (Block, 2008).

1.1.5. NEKI KORELATI PROBLEMATIČNOG KORIŠTENJA INTERNETA

Problematično korištenje interneta povezano je s nekoliko negativnih psiholoških ishoda, primjerice niskim samopoštovanjem (Kim i Davis, 2009; Iskender i Akin, 2010), anksioznošću (Kelley i Gruber, 2010) te depresivnošću (Tokunaga i Rains, 2010). Neka istraživanja nalaze i povezanost problematičnog korištenja interneta i ADHD-a (Yen, Ko, Yen, Wu i Yang, 2007), usamljenosti (Pontes, Griffiths i Patrão, 2014; Saleem, Tufail, Khan i Ismail, 2015) te nekih životnih stresora kao što su obiteljski konflikti (Kuss, Griffiths, Karila i Billieux, 2014). Nadalje, na uzorku srednjoškolaca i studenata u Hrvatskoj dobiveno je da usamljeniji pojedinci imaju izraženije problematično korištenje interneta (Brčić, 2013). Istraživanjima subjektivne dobrobiti i problematičnog korištenja interneta dobiveno je kako su subjektivna dobrobit i problematično korištenje interneta umjereno negativno povezani. Drugim riječima, kod pojedinaca s narušenom subjektivnom dobrobiti, izraženije je problematično korištenje interneta (Odaci i Cikrikci, 2014). Također, dobivene su i negativne povezanosti između sigurnog stila privrženosti i problematičnog korištenja interneta te pozitivne između nesigurnog stila privrženosti i problematičnog korištenja interneta (Odaci i Cikrikci, 2014).

Veliki broj znanstvenih istraživanja bavio se ispitivanjem odnosa problematičnog korištenja interneta i osobina ličnosti. Tako je u nekim istraživanjima dobivena pozitivna povezanost problematičnog korištenja interneta i neuroticizma, a negativna između problematičnog korištenja interneta i ekstraverzije, ugodnosti i savjesnosti (Samarein i sur., 2013). Detaljnije o povezanosti problematičnog korištenja interneta i osobina ličnosti biti će u nastavku ovog rada.

Kada je riječ o spolnim razlikama, u većini istraživanja nije nađena razlika u problematičnom korištenju interneta između muškaraca i žena (Hardie i Tee, 2007; Odaci, 2011), no neka istraživanja ipak ukazuju na izraženije problematično korištenje interneta kod muškaraca (Odaci i Kalkan, 2010; Samarein i sur., 2013; Odaci i Cikrikci, 2014). S druge strane, muškarci i žene razlikuju se u svrsi korištenja interneta. Žene češće koriste internet za učenje, upoznavanje novih ljudi i komuniciranje s prijateljima i poznanicima. S druge strane,

muškarci češće koriste internet za igranje, kockanje, zabavu i uspostavljanje romantične veze (Li i Kirkup, 2007; Kim, Kwon i Lee, 2009).

1.2. STRAH OD PROPUŠTANJA

1.2.1. DEFINIRANJE KONCEPTA STRAHA OD PROPUŠTANJA

Koncept straha od propuštanja (eng. *Fear of missing out*) već je neko vrijeme vrlo popularan u znanstvenoj, ali i popularnoj literaturi te medijima. Razlog tomu je razvoj tehnologije, ponajprije društvenih medija kojima se ljudi danas sve više koriste.

Strah od propuštanja definira se kao neugodan i ponekad izrazito intenzivan osjećaj pojedinca da je sve što njegovi vršnjaci znaju, rade ili posjeduju bolje od njegovog vlastitog (Abel, Buff i Burr, 2016). U osnovi, odnosi se na činjenicu da ljudi jako brinu o onomu što drugi rade i misle te to prelazi u osjećaj izostavljenosti. Također, osoba može strahovati od toga što drugi misle o njezinom životu. Przybylski, Murayama, DeHaan, Gladwell (2013) opisuju strah od propuštanja kao sveprisutno shvaćanje osobe da bi drugi mogli doživjeti ugodna iskustva u kojima ona nije prisutna te želja da ostane stalno upućena u ono što drugi rade. Iako fenomen straha od propuštanja nije isključivo vezan samo za korisnike društvenih mreža, osobe s izraženim strahom od propuštanja mogu češće osjećati potrebu za provjeravanjem svojih društvenih mreža kako bi ostali u tijeku s planovima i aktivnostima svojih prijatelja na društvenim mrežama.

Wortham (2011) navodi kako je strah od propuštanja bio prisutan kroz povijest u bilo kojem komunikacijskom kanalu koji bi omogućio pojedincima da saznaju nešto o životu svojih prijatelja, obitelji ili čak njima nepoznatih osoba. Ti komunikacijski kanali uključuju novine, pisma, slike, e-mail i slično. Poboljšanja u tehnologiji, kao i sve jednostavniji pristup različitim tehnologijama, olakšali su dolazak do takvih informacija. Gotovo u sekundi možemo doći do informacija o različitim događajima koji su se dogodili ili će se dogoditi u našoj okolini, o onome što naši poznanici i drugi ljudi rade i slično. Danas se strah od propuštanja može opisati kao neodoljiv poriv da se bude na dva ili više mjesta odjednom. Društveni mediji su u tom ciklusu samo „gorivo“ koje održava strah od propuštanja (Miller, 2012). Sada kada bilo koji pojedinac ima mogućnost vidjeti što drugi pojedinci rade u stvarnom vremenu, društveni mediji i tehnologije omogućuju pojedincima stalni pristup onome što im nedostaje, kao što su primjerice zabava, večera, novi posao i slično. Takav jednostavan pristup različitim informacijama može potencijalno motivirati pojedince da

uspoređuju svoj život sa životima drugih osoba o kojima su saznali putem nekog od medija, uzrokujući tako da se osjećaju anksiozno, razdražljivo, neadekvatno i nezadovoljno svojim životom.

1.2.2. ŠTO ČINI STRAH OD PROPUŠTANJA?

U literaturi se navodi da pojedinci sa izraženim strahom od propuštanja doživljavaju osjećaje poput razdražljivosti, tjeskobe i slično. Ono što je manje jasno i o čemu se još uvijek vode rasprave jest koji su to koncepti u podlozi straha od propuštanja. Pretpostavka je da postoji predispozicija za razdražljivost, anksioznost i osjećaj neprikladnosti koja može voditi većim razinama straha od propuštanja. Prethodna istraživanja navode kako ti osjećaji mogu postati još izraženiji kad se osoba koristi društvenim mrežama (Wortham, 2011).

Osjećaj neadekvatnosti odnosi se na iskustvo izlaganja određenim situacijama u kojima osoba može percipirati da je lošija u odnosu na nekoga ili nešto (Seu, 2006). Često se navodi kako osjećaj neadekvatnosti vodi osjećaju inferiornosti i doživljaju stresa kod pojedinca. Kada pojedinac čuje ili pročita o događajima koji su se dogodili u njegovoj okolini, a na koje nije bio pozvan, vrlo vjerojatno je da će kod njega doći do osjećaja neadekvatnosti te da će se sami zapitati zašto nisu bili pozvani.

Pojedinci sa izraženom razdražljivošću imaju tendenciju reagirati impulzivno i neprijateljski čak i kod najmanjih frustracija ili neslaganja. Takva osoba sklona je negativnim mislima i ispadima (Godlaski i Giancola, 2009). Kada pojedinac osjeti strah, prestrašenost i nelagodu prilikom pregledavanja društvenih mreža, njegova razdražljivost i anksioznost mogu se povećati. Anksioznost se dijeli na anksioznost kao stanje i anksioznost kao osobinu, a upravo je anksioznost kao stanje važna za strah od propuštanja. Pojedinci sa strahom od propuštanja nakon pregledavanja društvenih mreža mogu privremeno postati anksiozni kad nisu u mogućnosti raditi ili doživjeti nešto od onog što su vidjeli kod drugih.

Socijalna isključenost također može imati važnu ulogu u strahu od propuštanja jer utječe na faktore u podlozi straha od propuštanja, anksioznost i samopoštovanje. Prema teoriji pripadanja autora Baumeistera i Learyja (1995, prema Abel, Buff i Burr, 2016) socijalna isključenost uzrokuje anksioznost jer označava gubitak osjećaja pripadanja. Strah od socijalne isključenosti može motivirati ljude da se prilagode grupama kako bi izbjegli socijalnu isključenost. Osim toga, teorija socijalne usporedbe sugerira da ljudi odlučuju o vlastitoj osobnoj vrijednosti na temelju načina na koji se uspoređuju s drugima.

Također, smatra se i da samopoštovanje može utjecati na razinu straha od propuštanja. Samopoštovanje predstavlja afektivnu ili evaluativnu komponentu samopoimanja, odnosno vrednovanje ili evaluaciju sebe bilo na pozitivan ili negativan način. Nisko samopoštovanje može biti rizičan faktor za razvoj socijalne anksioznosti i depresivnosti (Sowislo i Orth, 2012). De Jong, Sportel, de Hullu i Nauta (2012) navode kako postoji pozitivna povezanost između niskog implicitnog samopoštovanja i socijalne anksioznosti, posebno za žene. Brojna istraživanja potvrđuju pozitivnu povezanost između niskog samopoštovanja i visokih razina anksioznosti (De Jong i sur., 2012; Schriber, Bohn, Aderka, Stangier i Steil, 2012).

1.2.3. MEDIJATORSKA ULOGA STRAHA OD PROPUŠTANJA

U nekim se istraživanjima navodi kako strah od propuštanja ima medijatorsku ulogu između psihopatoloških simptoma i negativnih posljedica pretjeranog korištenja društvenih mreža (Oberst, Wegmann, Stodt, Brand i Chamarro, 2017), motivacijskih faktora i korištenja društvenih mreža (Alt, 2015) te između emocionalnih poteškoća i korištenja društvenih mreža (Przybylski i sur., 2013). Također, Przybylski i sur. (2013) navode kako strah od propuštanja ima medijatorsku ulogu između različitih indikatora subjektivne dobrobiti, kao što su zadovoljenje potreba, opće raspoloženje i zadovoljstvo životom, i korištenja društvenih mreža. U nedavnom istraživanju, strah od propuštanja pokazao se kao prediktor ovisnosti o pametnim telefonima (Chotpitayasunondh i Douglas, 2018). Nadalje, adolescenti s psihopatološkim poteškoćama mogu imati veći strah od propuštanja zbog percepcije nezadovoljenih socijalnih potreba. Biti povezan i prihvaćen od strane svojih vršnjaka od iznimne je važnosti, posebno u razdoblju adolescencije te su tako društvene mreže posebno atraktivne za adolescente. Društvene mreže omogućuju im više društvene uključenosti i u mogućnosti su zadovoljiti potrebu za pripadanjem. Ipak, oni su i pod većim rizikom da upravo zbog tog razviju osjećaj nepripadanja i propuštanja važnih zajedničkih iskustava.

1.2.4. ODREDNICE STRAHA OD PROPUŠTANJA

U literaturi se navode neki korelati straha od propuštanja, no važno je naglasiti da je još veliki dio ostao neistražen s obzirom da je strah od propuštanja još uvijek relativno novi koncept i istraživački interes za ovo područje porastao je tek posljednjih nekoliko godina s razvojem tehnologije i društvenih mreža.

Przybylski i sur. (2013) navode kako pojedinci s nižim razinama zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba za kompetentnošću, autonomijom i pripadanjem imaju veći strah od propuštanja. Zapravo, niske razine zadovoljenja psiholoških potreba mogu biti faktor rizika za pojavu straha od propuštanja. Nadalje, strah od propuštanja povezan je s negativnim iskustvima (Turkle, 2011, prema Przybylski i sur., 2013). Tako je dobiveno da je strah od propuštanja negativno povezan s općim raspoloženjem i ukupnim zadovoljstvom životom. Takvi nalazi potvrđuju prijašnja istraživanja u kojima je veći broj negativnih socijalnih i emocionalnih stanja, kao što su dosada i usamljenost, povezan s učestalijim korištenjem društvenih mreža, ali i sa strahom od propuštanja. Przybylski i sur. (2013) bavili su se istraživanjem nekih ponašanja studenata kod kojih je bio izražen strah od propuštanja. Naime, oni koji su imali veći strah od propuštanja češće su provjeravali svoj Facebook neposredno nakon buđenja, prije odlaska na spavanje i tijekom obroka. Nadalje, studenti s izraženijim strahom od propuštanja iskazali su ambivalentne osjećaje prema društvenim mrežama i češće su koristili Facebook tijekom predavanja.

U jednom drugom istraživanju, dobivena je pozitivna povezanost straha od propuštanja i vremena provedenog na društvenim mrežama te osobe s izraženijim strahom od propuštanja imaju i više depresivnih i različitih fizičkih simptoma. Također, ti pojedinci imali su i više problema s održavanjem svjesne pažnje, a svi ti negativni ishodi odgovorni su za lošije fizičko, emocionalno i kognitivno zdravlje (Baker, Krieger i LeRoy, 2016). U nekim drugim istraživanjima, spominje se kako su pojedinci s većim strahom od propuštanja imali više poteškoća u komunikaciji licem u lice (Chaudhry, 2015) te nisku razinu motivacije za interpersonalne odnose (Alt, 2015).

1.3. OSOBINE LIČNOSTI

Postoje brojne definicije ličnosti, a najčešće se u literaturi definira kao skup psiholoških osobina i mehanizama pojedinca koje su organizirane i relativno trajne te utječu na interakcije i adaptaciju pojedinca na okolinu koja ga okružuje (Larsen i Buss, 2008). Nadalje, ličnost se može definirati i kao ukupna suma obilježja pojedinca i načina ponašanja koja opisuje jedinstveni način prilagođavanja tog pojedinca njegovoj okolini. Tijekom povijesti, nastojalo se identificirati najvažnije osobine ličnosti koje bi mogle objasniti razlike među ljudima. Također, i dalje se vodi rasprava oko toga u kojoj mjeri je ponašanje pojedinca određeno vanjskim faktorima ili okolinom, a koliko unutarnjim faktorima, kao što su osobine

ličnosti. Predložene su različite taksonomije i klasifikacije, no najveću empirijsku potvrdu i potporu istraživača dobio je petfaktorski model (Bratko, Chamorro-Premuzic i Saks, 2006).

Model Velikih pet faktora ličnosti uključuje široke crte ličnosti kao što su ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, emocionalna stabilnost/neuroticizam i otvorenost/intelekt. Svaki od tih pet velikih faktora uključuje i više specifičnih faceta ličnosti te tako pružaju detaljan opis ličnosti pojedinca. Ekstraverzija se odnosi na pristup socijalnom okruženju te su osobe visoko na ekstraverziji društvene, ugodne osobe s izraženom potrebom traženja uzbuđenja te pozitivne emocionalnosti (Smrtnik Vitulić i Zupančič, 2010). Osobe nisko na dimenziji ekstraverzije, često se nazivaju introvertima, uglavnom preferiraju samoću, nezavisnost i mir. Nadalje, ugodnost se kao i ekstraverzija, smatra interpersonalnom dimenzijom, ali se ona odnosi na kvalitetu same interakcije. Osobe visoko na ovoj dimenziji su ljubazne, suradljive i prosocijalno orijentirane. Na drugoj strani kontinuuma ove dimenzije je antagonizam za koji je karakteristična nepovjerljivost, tvrdoglavost, nesuradljivost i slično (Barać, 2011). Dimenzija savjesnosti odnosi se na karakteristike poput poslušnosti, samodiscipline, organiziranosti i slično. Osobe visoko na ovoj dimenziji može se opisati kao osobe koje su usmjerene na zadatak, organizirane i pouzdane. Suprotno od toga su osobe koje su neodgovorne, nepouzdate, površne i slično. Neuroticizam se odnosi na tendenciju doživljavanja psihološkog stresa te obuhvaća anksioznost, hostilnost, depresivnost, impulzivnost i slično. I posljednji faktor, otvorenost, odnosi se na kreativnost, intelektualni i umjetnički interes, potrebu za promjenom, maštovitost, znatiželju i potrebu za otkrivanjem novih stvari.

1.3.1. ODNOS OSOBINA LIČNOSTI IZ PETFAKTORSKOG MODELA I KORIŠTENJA INTERNETA

Prva istraživanja odnosa korištenja interneta i osobina ličnosti proučavala su kako osobine pojedinca utječu na korištenje internetskih usluga. Uglavnom su se te studije usmjeravale samo na određene internetske usluge kao što su primjerice društvene mreže, blogovi, igre i slično. Danas je trend da istraživanja u ovom području ispituju više internetskih usluga odjednom kako bi se dobio sveobuhvatniji pogled na to kako osobine ličnosti utječu na korištenje interneta.

Neke od pretpostavki koje se spominju u literaturi jesu da osobine ličnosti doprinose učestalosti korištenja internetskih usluga. Nadalje, internetske usluge koje su jednostavne i

popularne te one s niskim razinama uključenosti i manjim rizikom, pod manjim su utjecajem osobina ličnosti pojedinca. Također, važno je imati na umu da iako je ličnost relativno trajna osobina pojedinca, njezin utjecaj na korištenje internetskih usluga ne mora biti konstantan tijekom vremena.

Među najbrojnijim temama istraživanja jesu ispitivanje odnosa osobina ličnosti iz petfaktorskog modela i korištenja interneta. Tako je u istraživanju (Tuten i Bosnjak, 2001) dobiveno da osobe s visokim neuroticizmom izvještavaju o manje vremena provedenog na internetu, ali i da koriste internet kako ne bi bili usamljeni. Nadalje, savjesnost je bila negativno povezana s prekomjernim korištenjem interneta (Yang i Liu, 2006), dok su ekstraverzija, neuroticizam i otvorenost bili povezani s korištenjem društvenih mreža (Zywica i Danowski, 2008). Prema istraživanju Correa, Hinsley i de Zúñiga (2010) ekstraverzija i otvorenost bili su pozitivno povezani s korištenjem društvenih mreža. S druge strane, neka istraživanja navode negativnu povezanost između korištenja interneta i ekstraverzije te savjesnosti (Anolli, Villani i Riva, 2005). Moguće je da osobe visoko na dimenziji ekstraverzije i savjesnosti imaju zadovoljavajuće socijalne odnose u stvarnom životu, kao i dobru samokontrolu te stoga imaju manji rizik od razvoja problematičnog korištenja interneta. Nadalje, u istraživanju Marka i Ganzacha (2014) dobiveno je da su otvorenost i korištenje interneta pozitivno povezani, a neuroticizam se pokazao kao značajan prediktor korištenja interneta. Osobe s izraženom osobinom otvorenosti sklone su novim izazovima, kreativnosti, uzbuđenju i slično, a internet je prepun različitih mogućnosti te im pruža mogućnost stalnog istraživanja i otkrivanja novih stvari. Također, moguće je da osobe s izraženim neuroticizmom koriste internet za upoznavanje i komunikaciju s drugim ljudima, kao vid kompenzacije za nedostatak zadovoljavajućih odnosa u stvarnom životu. U brojnim istraživanjima dobivene su pozitivne povezanosti između problematičnog korištenja interneta i neuroticizma (Cao i sur., 2005; Charlton i Danford, 2010; Dong i sur., 2012; Fisoun, 2012; Hardie i Tee, 2007; Kuss i sur., 2013; Meerkerk i sur., 2010; Mehroof i Griffiths, 2010; Muller i sur., 2013; Peters i Maletsky, 2008; Tsai i sur., 2009; Yan i sur., 2013; Yang i sur., 2005, prema Floros i Siomos, 2014; van der Aa i sur., 2009; Sahrain, Hedayati, Mani i Hedayati, 2016) te negativne između problematičnog korištenja interneta i ekstraverzije (Hardie i Tee, 2007; Kuss i sur., 2013; Landers i Lounsbury, 2006; Muller i sur., 2013; Peters i Maletsky, 2008; Wilson i sur., 2010, prema Floros i Siomos, 2014; Sahrain, Hedayati, Mani i Hedayati, 2016), ugodnosti (Charlton i Danford, 2010; Ko i sur., 2007; Kuss i sur., 2013; Peters i Maletsky, 2008; Rahmani i Lavasani, 2011; prema Floros i Siomos, 2014; Sahrain, Hedayati, Mani i Hedayati, 2016) i savjesnosti (Cao i sur., 2007; Fisoun, 2012; Kuss i sur.,

2013; Montag i sur., 2011; Muller i sur., 2013; Peters i Maletsky, 2008; Rahmani i Lavasani, 2011; Wilson i sur., 2010, prema Floros i Siomos, 2014; van der Aa i sur., 2009; Sahrain, Hedayati, Mani i Hedayati, 2016).

Nadalje, na uzorku adolescenata, ekstraverzija je bila povezana s komunikacijom putem interneta (Wolfradt i Doll, 2001). Ipak, ekstraverzija je bila negativno povezana s osjećajem ugone u komunikaciji putem interneta (Amiel i Sargent, 2004). Istraživanja vezana za korištenje Facebooka pokazala su da su korisnici te društvene mreže u prosjeku visoko ekstravertirani i nisko na dimenziji savjesnosti. Neuroticizam je bio pozitivno, a savjesnost negativno povezana s vremenom provedenim na Facebooku (Ryan i Xenos, 2011). Također, utvrđeno je da je neuroticizam povezan s korištenjem Facebooka, u svrhu druženja s drugim korisnicima (Hughes, Rowe, Batey i Lee, 2012).

Postoji nekoliko, ali još uvijek malo istraživanja koja su ispitivala odnose osobina ličnosti i korištenja baterije internetskih usluga, a ne samo jedne. Hamburger i Ben-Artzi (2000) su u svom istraživanju klasificirali internetske usluge kao socijalne, informacijske te usluge za slobodno vrijeme i ispitali odnos tih usluga i Eysenckovih osobina ličnosti. Ekstraverzija je bila pozitivno povezana s uslugama zabave, a neuroticizam negativno s informacijskim uslugama. Kod žena je dobivena negativna povezanost ekstraverzije, a pozitivna povezanost neuroticizma i socijalnih usluga. Nadalje, neka istraživanja bavila su se istraživanjem osobina ličnosti i transakcija provedenih na internetu, odnosno *online* kupnjom. Dobivena je pozitivna povezanost neuroticizma i transakcija na internetu. Odnosno, osobe s višim neuroticizmom češće traže informacije o nekom proizvodu *online*, uspoređujući pritom različite proizvode i pronalaze prodavače putem interneta. Jedno od objašnjenja jest da se time zapravo smanjuje anksioznost prilikom kupnje proizvoda *online*. Ovakvi i slični nalazi od velike su koristi pružateljima različitih internetskih usluga. Informacije o osobinama i navikama različitih ljudi, omogućuju pružateljima internetskih usluga da prilagode svoju ponudu upravo ciljanim skupinama ljudi i tako zadovolje potrebe svakog klijenta.

1.3.2. DEFINIRANJE NARCIZMA

Narcizam se odnosi na osobinu ličnosti koja odražava grandioznost i pretjeranu samokontrolu. Povezan je s pozitivnim i preuveličanim pogledima na vlastite sposobnosti i osobine poput inteligencije, moći i fizičkog izgleda (Brown i Zeigler-Hill, 2004), kao i s osjećajem jedinstvenosti i uvjerenjem da su uvijek u pravu.

Dakle, narcistični pojedinci pretjeruju u navođenju vlastitih postignuća, negiraju mane te smatraju da su superiorniji od drugih ljudi. Philipson (1985) navodi kako narcisoidne osobe imaju temeljni nedostatak samopoštovanja te sposobnosti da iskuse ljubav ili da budu uključeni u uzajamno brižne odnose s drugim pojedincima. Na nesvjesnoj razini, oni doživljavaju snažnu usamljenost te posjeduju želju za ljubavi. Ipak, od ovih se osjećaja brane pokazivanjem spomenute grandioznosti te ekstremne usredotočenosti na sebe.

Narcizam je povezan s visokim stupnjem ekstraverzije i niskom razinom ugodnosti (Miller i Campbell, 2008). U literaturi se navodi kako osobe s izraženom osobinom narcizma koriste socijalne interakcije kako bi regulirali svoje samopoštovanje, samopoimanje ili narcisoidno poštovanje (Campbell, Brunell i Finkel, 2006). Ono što je karakteristično za njihove interpersonalne odnose jest da njihovi odnosi nisu usmjereni na ostvarivanje intimnijih, toplijih odnosa ili drugih pozitivnih dugoročnih odnosa. Ipak, u početnim fazama odnosa oni su vrlo uspješni, šarmantni i ostavljaju dobar dojam. Odnosno, istraživanjima je utvrđena pozitivna povezanost narcizma i uspostavljanja odnosa. Primjerice, narcizam je povezan s karakteristikama osobe koja se sviđa drugima u početnim interakcijama (Oltmanns, Friedman, Fiedler i Turkheimer, 2004), koja se percipira kao vođa (Brunell, Gentry, Campbell, i Kuhnert, 2006, prema Buffardi i Campbell, 2008), koja je pouzdana (Brunell, Campbell, Smith, i Krusemark, 2004, prema Buffardi i Campbell, 2008) i zanimljiva (Paulhus, 1998, prema Buffardi i Campbell, 2008). Nadalje, narcizam je negativno povezan s traženjem ili stvaranjem dugoročnih odnosa koji su obilježeni blizinom, empatijom ili emocionalnom toplinom. Narcizam je povezan i s korištenjem odnosa kao prilikom za samouzdanje, odnosno narcisoidne osobe češće će se samoprezentirati i hvaliti u situacijama kada je prisutan veći broj osoba i kada žele postići viši status u svojoj okolini (Campbell, 1999, prema Buffardi i Campbell, 2008). Iako su društvene interakcije bitne za narcisoidne osobe s obzirom da ovise o stalnoj potvrdi od strane drugih, oni nisu u mogućnosti održavati uravnotežene odnose s drugima zbog neosjetljivosti na njihove osjećaje i potrebe (Morf i Rhodewalt, 2001).

1.3.3. TEORIJSKA SHVAĆANJA NARCIZMA

Freud je bio jedan od prvih teoretičara koji se bavio narcizmom. Njegov pristup zasniva se na pretpostavci da je narcizam međustupanj između autoerotizma, koji se izražava u odnosu na vlastito tijelo, i ljubavi prema objektima. Razlikovao je primarni i sekundarni narcizam. Primarni narcizam odnosi se na normalan razvojni stupanj u ranom djetinjstvu

tijekom kojeg dijete sebe smatra primarnim objektom ljubavi. Taj stupanj prethodi objektivnim odnosima, odnosno sposobnosti osobe da uspostavi odnose s drugim ljudima. Sekundarni narcizam se pojavljuje u odrasloj dobi i uglavnom se smatra patološkim jer više nije riječ o fazi u razvoju libida, već o regresiji na ranije stadije. Ljudi su zaokupljeni sobom, nisu sposobni za međuljudske odnose i interakcije, pristupaju drugima kao sredstvu za sebične, vlastite ciljeve te biraju ponašanja kojima ugađaju sebi (Klajn, 1999).

Heinz Kohut, kao i Freud, smatra kako sva djeca prolaze kroz fazu primitivne grandioznosti tijekom koje smatraju da se svi događaji i potrebe javljaju zbog njih. Kako bi se nastavio normalan razvoj roditelji moraju do određene mjere reflektirati djetetov osjećaj grandioznosti. To pomaže djeci u razvoju adekvatne razine samopoštovanja i osjećaja vlastite vrijednosti koji imaju zaštitnu funkciju u kasnijem doticaju s realnim životom (Ronnigstam, 1999). Kad roditelji reagiraju s poštovanjem, toplinom i empatijom, oni potiču razvoj zdrave slike o sebi kod djeteta. U suprotnom, dijete može stvoriti nesigurnu sliku o sebi, što kasnije može dovesti do traženja afirmacije idealizirane samopercepcije (Widiger i Bornstein, 2001).

Otto Kernberg smatra da je narcistični poremećaj fiksacija nastala u jednom od razvojnih perioda djetetova života. Kernberg je narcizam vidio kao rezultat patološke organizacije selfa, idealnog selfa i idealnog objekta. Pritom, self podrazumijeva doživljaj sebe, idealni self idealiziranu sliku sebe, a idealni objekt idealiziranu sliku druge osobe (najčešće majke). Ove tri psihičke strukture sjedinjuju se u grandiozni self koji je isključivo patološki element i ima obrambenu funkciju. U njemu se zajedno isprepliću osjećaji inferiornosti i grandioznosti karakteristični za narcizam.

Prema biheviorističkom gledištu narcizam je posljedica pretjeranog i nerealnog potkrepljivanja djece. Roditelji pretjerano hvale dijete, nagrađuju ga i glorificiraju njegove sposobnosti te tako stvaraju grandiozni ego kod djeteta. U kasnijoj dobi takav ego se razvija u narcističku ličnost.

Kognitivne teorije tumače narcizam kao rezultat pogrešnog bazičnog vjerovanja o vlastitom značenju. Zapravo, osoba ne procjenjuje svoja iskustva realno te se zbog toga javlja precjenjivanje vlastitih mogućnosti, kao i mnoga druga obilježja karakteristična za narcisoidnu ličnost.

1.3.4. VRSTE NARCIZMA

Najčešće se u literaturi navodi distinkcija između normalnog, zdravog i patološkog narcizma. Oni se razlikuju po stupnju adaptivnosti s obzirom na karakternu strukturu i procese koji su u pozadini psiholoških potreba za očuvanjem visoke razine pozitivne slike o sebi (Pincus i sur., 2009).

Zdravi narcizam kao aspekt normalnog samopoštovanja uključuje samopouzdanje, samoodržanje, pozitivno osjećanje koje izvire iz zadovoljstva svojim tijelom, ali i asertivnost (Begić, 2014).

Patološki narcizam je onaj u kojem je samopoštovanje u funkciji zaštite grandioznog, ali krhkog selfa, a očituje se precjenjivanjem vlastitih sposobnosti i postignuća. Dva su tipa narcizma uvriježena u psihoterapijskoj praksi. To su grandiozni ili otvoreni narcizam i vulnerabilni ili prikriveni narcizam.

Grandiozni ili otvoreni narcizam karakteriziran je samodopadnošću, iskorištavanjem drugih ljudi za svoje potrebe, nedostatkom empatije za potrebe drugih ljudi te osjećajima superiornosti. Vulnerabilni ili prikriveni, fragilni narcizam odlikuje hiperosjetljivost, često uživljavanje u ulogu žrtve, anksioznost i nesigurnost. Izvana ove osobe djeluju krhkog samopouzdanja, često se koriste izbjegavajućim ponašanjima, zbog nemogućnosti suočavanja s drugim ljudima zbog osjetljivosti na odbijanje i kritike. Oba tipa imaju izraženu potrebu za potvrđivanjem i divljenjem od strane drugih (Pincus i Roche, 2011). Razlika je u tome što su te potrebe latentne kod vulnerabilnog narcizma, dok se pojedinci s izraženim grandioznim narcizmom otvoreno ponašaju u skladu s tim tendencijama, ne vodeći računa o potencijalnim posljedicama takvog ponašanja.

1.3.5. NARCIZAM I KORIŠTENJE INTERNETA

Većina istraživanja o odnosu narcizma i korištenja interneta bavila se ispitivanjem korištenja društvenih mreža. Društvene mreže posebno su važan aspekt u životu narcisoidnih pojedinca. Kao prvo, narcisoidne osobe dobro funkcioniraju u takvim površnim *online* odnosima bez komunikacije licem u lice, gdje se mogu predstaviti kako žele i lakše kontrolirati tijek razgovora s drugima. Ipak, moguće je i da narcisoidne osobe koriste društvene mreže kako bi uspostavili prisnije, dublje međusobne veze s drugima, ali često je zapravo osnovna motivacija da imaju što više prijatelja (mnogi korisnici imaju stotine ili čak tisuće *online* prijatelja na društvenim mrežama). Nadalje, u *online* interakcijama, pojedinci

moгу kontrolirati kako se žele prikazati i ostaviti što bolji dojam. Tako primjerice, mogu odabrati atraktivne fotografije sebe ili objaviti status na društvenoj mreži kako bi se samopromovirali. Neka istraživanja navode kako narcisoidni pojedinci koriste internet kako bi se pohvalili i razgovarali o sebi, stekli poštovanje drugih, samoprezentirali se i uživali u pogledu na ono što su objavili, odnosno kako su se prikazali javnosti (Wallace i Baumeister, 2002; Young i Pinsky, 2006). Nadalje, neka istraživanja navode kako narcisoidni pojedinci češće koriste Facebook (Buffardi i Campbell, 2008), uglavnom za samopromociju (Choi, Panek, Nardis i Toma, 2015).

Ipak, neka istraživanja bavila su se i ispitivanjem negativnih posljedica korištenja interneta i narcizma. Odaci i Çelik (2013) nisu pronašli značajnu povezanost narcizma i problematičnog korištenja interneta. S druge strane, Choi i sur. (2011) u svom su istraživanju utvrdili da postoji značajna povezanost između narcizma i potencijalne ovisnosti o internetu. Važno je naglasiti da većina ovih istraživanja nije ispitivala podvrste narcizma, već je uglavnom ispitivan grandiozni narcizam koji se ispituje *Inventarom narcistične ličnosti* (NPI).

2. CILJ

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi doprinos straha od propuštanja i nekih osobina ličnosti, odnosno ekstraverzije, ugodnosti, neuroticizma i narcizma u objašnjenju problematičnog korištenja interneta. Dodatni cilj istraživanja bio je ispitati povezanost između problematičnog korištenja interneta, straha od propuštanja, nekih osobina ličnosti (ekstraverzije, neuroticizma, ugodnosti i narcizma) i korištenja društvenih mreža.

3. PROBLEMI I HIPOTEZE

1) Ispitati povezanost između problematičnog korištenja interneta, straha od propuštanja, nekih osobina ličnosti (ekstraverzije, neuroticizma, ugodnosti i narcizma) i korištenja društvenih mreža.

Hipoteza 1a: S obzirom na rezultate prethodnih istraživanja, očekuje se da će problematično korištenje interneta biti pozitivno povezano s korištenjem društvenih mreža te s narcizmom, neuroticizmom i strahom od propuštanja, a negativno s osobinama ekstraverzije i ugodnosti.

Hipoteza 1b: Osobe s izraženim strahom od propuštanja mogu češće osjećati potrebu za provjeravanjem svojih društvenih mreža, stoga se očekuje da će postojati pozitivna povezanost između straha od propuštanja i korištenja društvenih mreža. Nadalje, očekuje se pozitivna povezanost između narcizma i straha od propuštanja. S obzirom na nalaze prijašnjih istraživanja, očekuje se da će ekstravertiranije i ugodnije osobe imati manji strah od propuštanja, dok će osobe s izraženijom osobinom neuroticizma imati veći strah od propuštanja.

Hipoteza 1c: Pretpostavlja se da će osobe s izraženom osobinom narcizma više koristiti društvene mreže i biti više emocionalno povezane s upotrebom istih. Također, s obzirom na rezultate nekih stranih istraživanja, očekuje se da će postojati pozitivna povezanost između korištenja društvenih mreža i neuroticizma te ekstraverzije, dok se za ugodnost ne očekuje postojanje značajne povezanosti s društvenim mrežama.

2) Utvrditi doprinose straha od propuštanja te nekih osobina ličnosti (ekstraverzije, neuroticizma, ugodnosti i narcizma) u objašnjenju problematičnog korištenja interneta.

Hipoteza 2: Pojedinci s izraženim strahom od propuštanja imaju snažnu potrebu za stalnim provjeravanjem društvenih mreža i interneta općenito, stoga se očekuje da će veći strah od propuštanja biti povezan s izraženijim problematičnim korištenjem interneta. S obzirom na dosadašnja istraživanja i nalaze kako osobe s izraženijim narcizmom češće koriste društvene mreže, očekuje se da će veće razine narcizma biti u vezi i s izraženijim problematičnim korištenjem interneta. Nadalje, s obzirom na rezultate prijašnjih istraživanja očekuje se da će neuroticizam ostvariti pozitivan doprinos u objašnjenju problematičnog korištenja interneta, dok će ekstraverzija i ugodnost ostvariti negativan doprinos. Zapravo, pretpostavlja se da će kod osoba s izraženijim neuroticizmom biti veća, a kod ekstravertiranih i ugodnijih osoba manja pojavnost problematičnog korištenja interneta.

4. METODA

4.1. SUDIONICI

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 337 sudionika, odnosno 255 (76%) studentica i 82 (24%) studenta preddiplomskih i diplomskih studija na području Republike Hrvatske. Dobni raspon kretao se od 19 do 32 godine, pri čemu je prosječna dob bila 21,5 godina ($M=21.5$, $sd=2.07$, $C=21$). Od ukupno analiziranih 337 podataka, 240 studenata/ica promijenilo je mjesto prebivališta upisom na studij. Svi sudionici naveli su da imaju profil na nekoj od društvenih mreža te je 336 studenata/ica odgovorilo kako ima pristup internetu kod kuće, odnosno mjestu gdje trenutno živi, a 310 studenata/ica ima pristup internetu i na fakultetu.

4.2. MJERNI INSTRUMENTI

Primijenjen je upitnik koji je uz uvodna pitanja o sociodemografskim podacima (spol, dob, godina studija, studijski program, mjesto stanovanja i slično), sadržavao i pitanja o pristupu internetu. Nadalje, korištene su i *Skala integracije društvenih mreža* (Jenkins-Guarnieri, Wright i Johnson, 2013), *Skala generaliziranog problematičnog korištenja*

interneta 2 (Caplan, 2010), *Skala straha od propuštanja* (Abel, Buff i Burr, 2016), *Inventar Velikih pet* (John i Srivastava, 1999) i *Inventar narcistične ličnosti* (Raskin i Terry, 1998).

Skala integracije društvenih mreža (Jenkins-Guarnieri, Wright i Johnson, 2013)

Skala mjeri integraciju društvenog ponašanja i dnevnih rutina korisnika, uz naglašenu važnost i emocionalnu povezanost s tom upotrebom. Ukupno je korišteno 6 čestica iz subskale *socijalne integracije i emocionalne povezanosti* na kojima su sudionici odgovarali na skali procjene od 5 stupnjeva. Neke od tvrdnji bile su „*Osjećam se nepovezano s prijateljima kad nisam ulogiran/a na društvenu mrežu*“, „*Bio/la bih razočaran/a da ne mogu koristiti društvene mreže*“.

Skala generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2 (GPIUS 2) (Caplan, 2010)

Za ispitivanje problematičnog korištenja interneta korištena je *Skala generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2* (eng. *The Generalized Problematic Internet Use Scale 2*). Skala se sastoji od pet subskala s po tri tvrdnje za svaku subskalu. Prva subskala jest *preferencija online interakcije*, a sastoji se od tvrdnji poput „*Radije biram online druženje s drugima nego u živo (licem u lice)*“. Druga subskala jest *regulacija raspoloženja*, s tvrdnjama poput „*Koristim internet kako bih razgovarao/la s drugima kada se osjećam usamljeno*“. Treća subskala jest *kognitivna preokupacija*, s tvrdnjama poput „*Kad nisam online neko vrijeme, postajem zaokupljen/a mislima da odem na internet*“. Četvrta subskala jest *prekomjerno korištenje interneta*, s tvrdnjama poput „*Teško mi je kontrolirati vrijeme koje provedem na internetu*“, dok je zadnja subskala *negativne posljedice*, s tvrdnjama poput „*Korištenje interneta mi otežava upravljanje životom*“. Sudionik odgovara na svaku tvrdnju na skali procjene od 5 stupnjeva pri čemu 1 označava „uopće se ne odnosi na mene“, a 5 „u potpunosti se odnosi na mene“. Ukupni rezultat formira se kao prosječna vrijednost procjena na svakoj pojedinoj subskali, pri čemu viši rezultat govori o većoj razini korištenja interneta, odnosno izraženijem problematičnom korištenju interneta. Osim formiranja ukupnog rezultata posebno za svaku subskalu, autori skale naglašavaju da se također može izračunati i prosječna vrijednost procjena na cijeloj skali. U ovom istraživanju korišten je ukupni rezultat na skali problematičnog korištenja interneta. Neka strana istraživanja pokazuju visoku pouzdanost skale tipa Cronbach alpha koja se kretala od .78 do .91 (Laconi, Rodgers i Chabrol, 2014).

S obzirom da još nije provedena validacija *Skale generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2* u Republici Hrvatskoj, ovim je istraživanjem ispitana pretpostavljena petfaktorska struktura skale na uzorku studenata putem konfirmatorne faktorske analize u programu Mplus 6.0, uz primjenu metode maksimalne vjerojatnosti prilikom procjene parametara u modelu. Stupanj slaganja modela s podacima procijenjen je pomoću sljedećih parametara: omjera χ^2 i stupnjeva slobode, inkrementalnih indeksa slaganja CFI (eng. *comparative fit index*) i TLI (eng. *Tucker-Lewis index*) te pomoću indeksa RMSEA (eng. *root-mean-square error of approximation*) i SRMR (eng. *standardized-root-mean-residual*). Pritom, vrijednosti omjera χ^2 i stupnjeva slobode manje od 3, CFI i TLI veće od .90 te RMSEA i SRMR manji od .10 ukazuju na prihvatljivo slaganje modela s podacima, dok omjer χ^2 i stupnjeva slobode manji od 3, CFI i TLI veće od .95 te RMSEA manje od .06 i SRMR manje od .08 upućuju na dobro slaganje modela s podacima (Hu i Bentler, 1999). Rezultati konfirmatorne faktorske analize ukazali su na nešto lošije pristajanje petfaktorske strukture *Skale generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2* podacima: $\chi^2=447.25$, $df=80$, $p<.01$; $\chi^2/df=5.6$; CFI=.86 i TLI=.82; RMSEA=.12 (.11- .13) i SRMR=.07. Uvidom u predložene modifikacijske indekse odlučeno je da se u model uvede parametar koji se odnosi na korelaciju reziduala između čestica „*Teško mi je kontrolirati vrijeme koje provedem na internetu*“ i „*Teško mi je kontrolirati korištenje interneta*“. Samim pogledom na čestice vidljivo je da su vrlo slične i odnose se na kontrolu korištenja interneta. Nakon napravljenih modifikacija, dobiveno je značajno bolje, zadovoljavajuće slaganje modela s podacima: $\chi^2=290.39$, $df=79$, $p<.01$; $\chi^2/df=3,6$; CFI=.92 i TLI=.90; RMSEA=.09 (.08- .10) i SRMR=.06. Sve čestice u modelu bile su zadovoljavajuće zasićene pretpostavljenim faktorom ($>.05$; prema Brown, 2006). Također, dobivene povezanosti između pojedinih faktora bile su umjerene do visoke. Od dobivenih korelacija, važno je istaknuti dobivene visoke povezanosti između faktora prekomjernog korištenja interneta i kognitivne preokupacije ($r=.72$) te negativnih posljedica i prekomjernog korištenja interneta ($r=.84$). Ovi nalazi ukazuju na značajan stupanj preklapanja varijance ovih latentnih faktora.

Skala straha od propuštanja (Abel, Buff i Burr, 2016)

Za ispitivanje straha od propuštanja korištena je *Skala straha od propuštanja* (eng. *Fear of Missing Out Scale*). Skala se sastoji od 10 tvrdnji pri čemu 5 čestica pripada subskali *samopoštovanja*, primjerice „*Imam pozitivan stav o sebi*“, 3 čestice subskali *društvene*

interakcije/otvorenosti, primjerice „*Osjećate li se nelagodno kad upoznajete nove ljude?*“ te 2 čestice subskali *socijalne anksioznosti*, primjerice „*Pretpostavimo da ne možete provjeravati društvene mreže kada to želite. Općenito, koliko se često osjećate nervozno?*“. Sudionik odgovara na tvrdnje na skali procjene od 5 stupnjeva, pri čemu 1 označava „nikad“, a 5 „uvijek“. Ukupni rezultat formira se kao suma vrijednosti procjena, pri čemu viši rezultat ukazuje na izraženiji strah od propuštanja kod pojedinca. U istraživanju Abela, Buffa i Burra (2016) dobivena je umjerena do visoka pouzdanost skale tipa Cronbach alpha za 3 faktora koja se kretala u vrijednostima od .69 do .88.

Za *Skalu straha od propuštanja* također je ovim istraživanjem ispitana pretpostavljena trofaktorska struktura na uzorku studenata u Republici Hrvatskoj. Provedena je konfirmatorna faktorska analiza u programu Mplus 6.0, uz primjenu metode maksimalne vjerojatnosti prilikom procjene parametara u modelu. Stupanj slaganja modela s podacima ponovno je procijenjen pomoću sljedećih parametara: omjera χ^2 i stupnjeva slobode, inkrementalnih indeksa slaganja CFI (eng. *comparative fit index*) i TLI (eng. *Tucker-Lewis index*) te pomoću indeksa RMSEA (eng. *root-mean-square error of approximation*) i SRMR (eng. *standardized-root-mean-residual*). Rezultati konfirmatorne faktorske analize ukazali su na dobro pristajanje trofaktorske strukture skale podacima: $\chi^2=101.66$, $df=32$, $p<.01$; $\chi^2/df=3.18$; CFI=.96 i TLI=.95; RMSEA=.08 (.06- .10) i SRMR=.05. Također, sve čestice u modelu bile su umjereno do visoko zasićene pretpostavljenim faktorom, dok su faktori međusobno nisko do umjereno povezani.

Inventar Velikih pet (John i Srivastava, 1999)

Za ispitivanje dimenzija ličnosti korišten je *Inventar Velikih pet* (eng. *Big Five Inventory* - BFI) kojeg su na hrvatski jezik preveli i prilagodili Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević (2008). *Inventar Velikih pet* mjeri pet velikih faktora ličnosti, a to su ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost. Sastoji se od 44 čestice na koje sudionik odgovara na skali procjene od 5 stupnjeva pri čemu 1 znači „uopće se ne slažem“, a 5 „u potpunosti se slažem“. Upitnik se sastoji od tvrdnji kao što su „*Sebe vidim kao osobu koja je pričljiva*“, „*Sebe vidim kao osobu koja je spremna pomoći i nesebična je*“. Rezultat na dimenzijama ličnosti definira se kao suma rezultata postignutih na određenim česticama za svaku od dimenzija. Istraživanja ukazuju na visoku pouzdanost skale tipa Cronbach alpha s vrijednostima od .75 do .90 sa prosjekom iznad .80 (John i Srivastava, 1999). Struktura ovog

upitnika na hrvatskom jeziku provjerena je korištenjem konfirmatorne faktorske analize, a dobiveni rezultati potvrđuju izvornu strukturu upitnika (Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2008). Pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije Cronbach alpha na hrvatskom uzorku sudionika iznose .73 za ekstraverziju, .69 za ugodnost, .78 za savjesnost, .80 za neuroticizam i .78 za otvorenost. Za potrebe ovog istraživanja korištene su samo 3 dimenzije ličnosti: ekstraverzija, ugodnost i neuroticizam s ukupno 25 čestica.

Inventar narcistične ličnosti (NPI-40)(Raskin i Terry, 1998)

Za ispitivanje narcizma korišten je *Inventar narcistične ličnosti, NPI – 40* (eng. *The Narcissistic Personality Inventory*) (Raskin i Terry, 1988). Upitnik se sastoji od 40 parova tvrdnji, a samo jedna ukazuje na narcizam (Hudek Knežević, Kardum i Gračanin, 2010). Sudionik treba odabrati jednu od dvije tvrdnje s kojom se najviše slažu, a ukupni rezultat je zbroj tvrdnji koje upućuju na narcizam. Rezultat na upitniku se kreće od 0 do 40, pri čemu viši rezultat na upitniku ukazuje na veći stupanj narcizma. Neke od čestica koje upućuju na narcizam jesu: „*Imam prirodni talent da utječem na druge ljude*“, „*Volim biti u centru pažnje*“ i „*Postat ću značajna osoba*“ i slično. U istraživanju na hrvatskom uzorku dobivena je pouzdanost unutarnje konzistencije tipa Cronbach alpha .83 (Hudek Knežević, Karduma i Gračanina, 2010), dok je u jednom stranom istraživanju ona iznosila .85 (Davenport, Bergman, Bergman i Fearrington, 2014).

4.3. POSTUPAK

Ispitivanje je provedeno putem *online* obrasca na prigodnom uzorku studenata. Upitnik se sastojao od uvodnog dijela s pitanjima o sociodemografskim podacima te korištenju društvenih mreža, zatim *Skale generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2* sastavljene od 15 čestica, *Skale straha od propuštanja* s 10 čestica, *Inventara narcistične ličnosti* s 40 čestica te čestica iz *Inventara Velikih pet* koje se odnose na ekstraverziju, neuroticizam i ugodnost s ukupno 25 čestica. Na početku upitnika u uputi su naglašeni cilj i svrha ovog istraživanja, kao i potpuna anonimnost odgovora i mogućnost odustajanja u bilo kojem trenutku. *Online* obrazac bio je objavljen na raznim Facebook grupama studenata na području Republike Hrvatske.

5. REZULTATI

U prvom dijelu obrade rezultata prikazani su osnovni deskriptivni parametri te pokazatelji pouzdanosti ispitivanih varijabli (Tablica 1.).

Tablica 1. Prikaz osnovnih deskriptivnih podataka i pokazatelja pouzdanosti ispitanih varijabli

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>C</i>	<i>Raspon</i>	<i>K-S d test</i> <i>normalnosti</i> <i>distribucije</i>	<i>Asimetričnost</i>	<i>Spljoštenost</i> <i>(Kurtičnost)</i>	<i>Cronbach</i> <i>alpha</i>	<i>Standardizirana</i> <i>alpha</i>
Problematično korištenje interneta	337	2.15	0.72	2.10	1-5	.07	.72	.59	.89	.89
Preferencija online kontakta	337	1.59	0.80	1.33	1-5	.24*	1.60	2.34	.83	.84
Regulacija raspoloženja	337	2.82	1.10	3	1-5	.10*	-.02	-1.04	.79	.79
Kognitivna preokupacija	337	1.99	0.90	2	1-5	.14*	.90	.43	.79	.80
Prekomjerno korištenje interneta	337	2.48	1.07	2.33	1-5	.10*	.25	-.79	.81	.81
Negativne posljedice	337	1.86	0.90	1.86	1-5	.16*	1.25	1.36	.73	.73
Strah od propuštanja	337	23.82	6.57	23	11-44	.10*	.54	-.13	.84	.84
Narcizam	337	11.80	6.05	11	1-31	.11*	.67	-.06	.82	.82
Ekstraverzija	337	26	5.68	26	8-40	.07	-.28	.05	.82	.82
Neuroticizam	337	22.97	6.11	31	8-40	.05	-.23	.04	.84	.84
Ugodnost	337	31.45	5.20	23	31-45	.06	.16	-.25	.74	.74
Društvene mreže	337	16.24	5.17	16	6-30	.06	.20	-.40	.79	.79

* $p < .01$

U Tablici 1. vidljivo je da su vrijednosti dobivene na *Skali generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2* prosječne, no ipak kod pojedinih subskala dobiveno je značajno odstupanje distribucije rezultata od normalne distribucije. Tako se primjerice, kod subskala *preferencije online kontakta, kognitivne preokupacije i negativnih posljedica* rezultati približavaju nižim vrijednostima. Drugim riječima, sudionici ovog istraživanja pokazali su manje izraženu preferenciju *online* kontakta, manju kognitivnu preokupaciju mislima vezanim za internet te izvještavaju o manje negativnih posljedica zbog korištenja interneta. Nadalje, kod subskala *regulacije raspoloženja te prekomjernog korištenja interneta* dobiveni su nešto iznadprosječni rezultati, odnosno sudionici češće od prosjeka koriste internet za regulaciju vlastitog raspoloženja te imaju više poteškoća s regulacijom vremena provedenog na internetu. Također, iz Tablice 1. vidljivo je da su sudionici pokazali blago ispodprosječne rezultate na *Skali straha od propuštanja* na kojoj je mogući teoretski raspon rezultata od 10 do 50. Sudionici su uglavnom postigli nešto niže rezultate na *Inventaru narcistične ličnosti*, gdje je teoretski raspon rezultata od 0 do 40, a najviši rezultat ostvaren u ovom istraživanju iznosio je 31. Distribucije rezultata upravo spomenutih skala značajno odstupaju od normalne te su pomaknute prema nižim vrijednostima. Kod osobina ličnosti, odnosno ekstraverzije, ugodnosti i neuroticizma dobivene su prosječne vrijednosti te distribucija rezultata odgovara normalnoj. Unatoč odstupanju nekih distribucija od normalne, korištene su parametrijske statističke analize. Nadalje, sve vrijednosti pouzdanosti tipa Cronbach alpha su zadovoljavajuće za sve korištene skale.

U svrhu odgovora na prvi postavljeni problem izračunati su koeficijenti korelacije između ispitivanih varijabli, a matrica interkorelacija prikazana je u nastavku (Tablica 2.).

Tablica 2. Prikaz koeficijenata korelacije između problematičnog korištenja interneta, straha od propuštanja, nekih osobina ličnosti i korištenja društvenih mreža (N=337)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1.Problematično korištenje interneta												
2.Preferencija online kontakta	.58*											
3.Regulacija raspoloženja	.75*	.33*										
4.Kognitivna preokupacija	.82*	.38*	.51*									
5.Prekomjerno korištenje interneta	.84*	.27*	.49*	.68*								
6.Negativne posljedice	.77*	.32*	.40*	.52*	.67*							
7. Strah od propuštanja	.38*	.33*	.28*	.25*	.24*	.33*						
8.Narcizam	.10	-.05	.05	.13*	.10	.13*	-.25*					
9.Ekstraverzija	-.17*	-.27*	-.11*	-.11*	-.04	-.16*	-.64*	.39*				
10.Neuroticizam	.27*	.18*	.25*	.19*	.17*	.23*	.58*	-.09	-.46*			
11.Ugodnost	-.10	-.20*	-.08	-.05	.02	-.11*	-.28*	-.11*	.22*	-.47*		
12. Društvene mreže	.49*	.29*	.38*	.54*	.41*	.23*	.20*	.14*	-.02	.11*	-.01	

*p<0.05

Rezultati pokazuju kako je problematično korištenje interneta statistički značajno i pozitivno povezano sa strahom od propuštanja. Drugim riječima, osobe koje imaju izraženije poteškoće s kontrolom vremena provedenog na internetu, koje više preferiraju *online* komunikaciju, koje su zaokupljenije mislima o internetu te koje su imale više problema u svakodnevnom životu zbog korištenja interneta, imaju izraženiji strah od propuštanja nekih informacija iz svoje okoline. Nadalje, problematično korištenje interneta značajno je i negativno povezano s ekstraverzijom, odnosno osobe sa izraženijim problematičnim korištenjem interneta su suzdržanije, manje otvorene i manje društvene. Također, utvrđeno je da postoji pozitivna povezanost između problematičnog korištenja interneta i neuroticizma. Osobe koje imaju izraženiju osobinu neuroticizma češće koriste internet kako bi razgovarale s drugima kad se osjećaju usamljeno, ugodnije se osjećaju u *online* komunikaciji, imaju više poteškoća s kontrolom misli o odlasku na internet i slično. Problematično korištenje interneta pozitivno je povezano i s korištenjem društvenih mreža. Zapravo, osobe s izraženijim korištenjem interneta više su emocionalno povezane s upotrebom društvenih mreža, uzrujanije su ukoliko ne mogu koristiti društvenu mrežu te percipiraju veću važnost društvenih mreža u vlastitom životu. S druge strane, iako je očekivano da će postojati značajna povezanost između problematičnog korištenja interneta te narcizma i ugodnosti, takvo nešto nije dobiveno ovim istraživanjem, stoga je prvotno postavljena hipoteza tek djelomično potvrđena.

Nadalje, rezultati ukazuju na postojanje značajne i negativne povezanosti između straha od propuštanja i narcizma. Naime, osobe koje imaju manje izražen strah od propuštanja sebe smatraju značajnijima, boljima i sposobnijima u odnosu na ostale ljude. Također, između osobina ličnosti i straha od propuštanja utvrđene su statistički značajne povezanosti te je tako strah od propuštanja negativno povezan s ekstraverzijom i ugodnošću te pozitivno s neuroticizmom. Osobe s većim strahom od propuštanja bitnih informacija i događaja, imaju manje izražene osobine ekstraverzije i ugodnosti, dok je osobina neuroticizma kod njih izraženija. Između straha od propuštanja i korištenja društvenih mreža dobivena je pozitivna povezanost, odnosno kao što je i pretpostavljeno, osobe s većim strahom od propuštanja češće koriste društvene mreže i više su emocionalno povezane s korištenjem istih.

Također, utvrđena je pozitivna povezanost između narcizma i korištenja društvenih mreža. Odnosno, osobe s izraženijim narcizmom više se koriste društvenim mrežama te ih smatraju jako bitnim aspektom vlastitog života.

Između korištenja društvenih mreža i ekstraverzije te ugodnosti nisu utvrđene značajne povezanosti, dok je dobivena značajna i pozitivna povezanosti između društvenih mreža i neuroticizma. Odnosno, osobe s izraženijom osobinom neuroticizma više koriste društvene mreže i imaju izraženiju preferenciju komunikacije putem istih u odnosu na komunikaciju licem u lice.

Da bi se utvrdio doprinos straha od propuštanja i nekih osobina ličnosti (narcizma, ekstraverzije, neuroticizma i ugodnosti) u objašnjenju problematičnog korištenja interneta, prvo su napravljene analize kako bi se provjerilo zadovoljavaju li sve varijable osnovne preduvjete za regresijsku analizu. Kriteriji za provedbu regresijske analize jesu povezanost prediktorske i kriterijske varijable te normalna distribucija varijabli. Nadalje, matrica korelacija između analiziranih varijabli prikazana je u Tablici 2. u sklopu odgovora na prvi problem, dok je normalnost distribucije prethodno komentirana ispod Tablice 1. S obzirom na rezultate predanalize, u regresijsku analizu nisu uključene varijable narcizma i ugodnosti koje nisu bile značajno povezane s kriterijskom varijablom, odnosno s problematičnim korištenjem interneta te tako ne ispunjavaju preduvjet za ulazak u daljnju analizu. Rezultati hijerarhijske regresijske analize sa strahom od propuštanja i osobinama ličnosti (ekstraverzija i neuroticizam) kao prediktorima te problematičnim korištenjem interneta kao kriterijem prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3. Rezultati hijerarhijske regeresijske analize sa strahom od propuštanja i osobinama ličnosti (ekstraverzija i neuroticizam) kao prediktorima te problematičnim korištenjem interneta kao kriterijem.

	Problematično korištenje interneta		
	1. korak	2. korak	
	β	β	r_{sp}
Ekstraverzija	-.06	.13	.10
Neuroticizam	.24*	.09	.07
Strah od propuštanja		.40*	.28
	R= .28 R²=.08 Rc²=.07 F(2,334)=13.82, p<.01	R=.39 R²=.15 Rc²=.15 ΔR^2=.07 F(3,333)=20.32, p<.01	

*p<0.05

Legenda: β – standardizirani regresijski koeficijent, r_{sp} – koeficijent semiparcijalne korelacije, R – koeficijent multiple korelacije, R² - koeficijent multiple determinacije, Rc² - korigirani koeficijent multiple determinacije

U prvom koraku hijerarhijske regeresijske analize kao prediktori su uvedene osobine ličnosti, odnosno ekstraverzija i neuroticizam. Ekstraverzija se nije pokazala značajnim prediktorom problematičnog korištenja interneta. S druge strane, neuroticizam se pokazao kao značajan prediktor problematičnog korištenja interneta te je ostvario značajan i pozitivan doprinos ($\beta=0.24$, $p<0.05$) u objašnjenju problematičnog korištenja interneta. U drugom koraku uveden je strah od propuštanja te je došlo do statistički značajnog povećanja u postotku objašnjene varijance za 7% ($\Delta R^2=0.07$, $p<0.01$). U ovom koraku je strah od propuštanja ostvario značajan i pozitivan doprinos u objašnjenju varijance problematičnog korištenja interneta ($\beta=0.40$, $p<0.05$). Ipak, regresijski koeficijent neuroticizma postao je statistički neznačajan nakon uvođenja straha od propuštanja u regresijsku analizu. Konačnom regresijskom

jednadžbom moguće je objasniti ukupno 15% varijance problematičnog korištenja interneta. Odnosno, pojedinci koji imaju veći strah od propuštanja, imaju i izraženije problematično korištenje interneta, više poteškoća s kontrolom vremena provedenog na internetu te doživljavaju više negativnih posljedica zbog korištenja interneta.

Nadalje, s obzirom na dobivene rezultate, prema uputama autora Barona i Kennyja (1986) provjereno je postoji li medijacija u ovom slučaju. U prvom koraku provjereno je jesu li osobine ličnosti, odnosno ekstraverzija i neuroticizam značajni prediktori straha od propuštanja. Dobiveno je da je ekstraverzija značajan i negativan prediktor, a neuroticizam značajan i pozitivan prediktor straha od propuštanja. Nadalje, u drugom koraku provjereno je jesu li navedene osobine ličnosti značajni prediktori problematičnog korištenja interneta, pri čemu je samo neuroticizam bio značajan i pozitivan prediktor problematičnog korištenja interneta. U posljednjem koraku, prema autorima, ispituje se ostaje li početni prediktor i dalje značajan za objašnjenje varijance kriterija kada je u regresijsku jednadžbu uvrštena i medijacijska varijabla kao prediktor. Tako je dobiveno da je strah od propuštanja jedini značajan i pozitivan prediktor problematičnog korištenja interneta, dok je doprinos neuroticizma postao neznačajan uvođenjem straha od propuštanja u regresijsku analizu, što govori u prilog postojanju medijacije. Naime, čini se kako neuroticizam ima indirektan utjecaj na problematično korištenje interneta, odnosno na problematično korištenje interneta djeluje putem straha od propuštanja.

6. RASPRAVA

Na uzorku studenata provedeno je istraživanje čiji je osnovni cilj bio utvrditi doprinos straha od propuštanja te ekstraverzije, neuroticizma, ugodnosti i narcizma u objašnjenju problematičnog korištenja interneta. Dodatni cilj istraživanja bio je ispitati povezanost između problematičnog korištenja interneta, straha od propuštanja, nekih osobina ličnosti i korištenja društvenih mreža.

Posljednjih desetljeća sve je veći znanstveni interes za proučavanje problematičnog korištenja interneta i njegovog odnosa s drugim konstruktima. Tako su se neka istraživanja bavila proučavanjem odnosa između problematičnog korištenja interneta i osobina ličnosti. Neke od pretpostavki jesu da osobine ličnosti mogu utjecati na korištenje interneta na način da mogu objasniti zašto neki pojedinci koriste određene internetske usluge ili opisati navike i učestalost korištenja interneta kod osoba s izraženim određenim crtama ličnosti. Ipak, važno je imati na umu da i brojni drugi faktori mogu utjecati na korištenje interneta te da ličnost kao relativno trajna osobina pojedinca ne mora imati konstantan utjecaj na korištenje interneta tijekom vremena. Ovim je istraživanjem ispitana povezanost između problematičnog korištenja interneta i osobina ličnosti iz petfaktorskog modela, no u istraživanje su uključene samo osobine ekstraverzije, ugodnosti i neuroticizma. Odabrane su samo navedene osobine s obzirom na neke prijašnje nalaze i mišljenje da osobine ličnosti savjesnosti i otvorenosti imaju manji utjecaj na korištenje interneta, budući da te osobine općenito nisu povezane sa socijalnim ponašanjem pojedinaca (McCrae i John, 1992).

Naime, prema Modelu dispozicije i stresa može postojati podložnost za razvoj problematičnog korištenja interneta zasnovana na osobinama ličnosti. McKenna i Bargh (1998, prema van der Aa i sur., 2009) identificirali su introverziju, neuroticizam i nisku ugodnost kao osobine ličnosti koje mogu voditi razvoju problematičnog korištenja interneta. Introvertirani pojedinci mogu se opisati kao manje društveni, tihi i rezervirani, dok se pojedinci s izraženim neuroticizmom mogu opisati kao anksiozni, napeti i slično. Nadalje, pojedinci nisko na dimenziji ugodnosti mogu se opisati kao neljubazni, nepovjerljivi i nesuradljivi (Goldberg, 1990; McCrae i John, 1992, prema van der Aa, 2009). U skladu s tim, pojedinci s niskom emocionalnom stabilnošću, ekstraverzijom i ugodnošću imaju veću vjerojatnost da imaju lošije socijalne vještine u interpersonalnoj domeni te sukladno tomu imaju i manje socijalnih odnosa i bliskih prijatelja u svakodnevnom životu (Caplan, 2003). Upravo zbog toga vjerojatnije je da će takvi pojedinci češće koristiti internet kako bi izbjegli

usamljenost i kako bi se upoznali s ljudima koji također koriste internet u slične svrhe. Također, kod pojedinaca koji su visoko na dimenziji neuroticizma, a nisko na dimenzijama ekstraverzije i ugodnosti, vjerojatnije je da će lakše izgubiti kontrolu nad vremenom koje provode na internetu, upravo iz razloga jer internet predstavlja važan aspekt u njihovom životu (Davis, 2001).

Rezultati ovog istraživanja ukazali su na postojanje značajne i negativne povezanosti između problematičnog korištenja interneta i ekstraverzije. Drugim riječima, pojedinci nisko na dimenziji ekstraverzije imaju izraženije problematično korištenje interneta. Ovaj nalaz u skladu je s početnom pretpostavkom i prethodnim istraživanjima (Hardie i Tee, 2007; Kuss i sur., 2013; Landers i Lounsbury, 2006; Muller i sur., 2013; Peters i Maletsky, 2008; Wilson i sur., 2010, prema Floros i Siomos, 2014; van der Aa i sur., 2009; Sahrain, Hedayati, Mani i Hedayati, 2016). Naime, čini se da pojedinci nisko na dimenziji ekstraverzije imaju poteškoća s efikasnim suočavanjem s emocionalnim i fizičkim stresom, s upoznavanjem drugih ljudi i uspostavljanjem socijalnih odnosa te su stoga pod većim rizikom za razvoj ovisnosti (Batgün i Kilic, 2011; Floros i Siomos, 2014; Mehroof i Griffiths, 2010; Tang i Yang, 2012). S druge strane, moguće je da pojedinci visoko na dimenziji ekstraverzije imaju bolju samokontrolu i svijest o važnosti socijalnih odnosa u stvarnom životu, dok pojedinci nisko na ovoj dimenziji koriste internet jer im je lakše komunicirati putem interneta nego licem u lice te time ulaze u začarani krug interneta. Naime, što više koriste internet vjerojatnije je da će njihove socijalne vještine u stvarnom životu biti sve lošije i imat će sve više neugodnih iskustava što vodi tomu da još više koriste internet kao mjesto na kojem se osjećaju sigurno u društvenim interakcijama.

Nadalje, dobivena je i značajna pozitivna povezanost između neuroticizma i problematičnog korištenja interneta kao što je i pretpostavljeno. Odnosno, pojedinci s izraženijom osobinom neuroticizma imaju i više poteškoća s kontrolom vremena provedenog na internetu, doživljavaju više neugodnih posljedica zbog korištenja interneta i više preferiraju *online* komunikaciju. Smatra se da pojedinci s izraženom osobinom neuroticizma imaju tendenciju doživljavanja povećanih razina stresa i međuljudskih sukoba (Stoeva, Chiu i Greenhaus, 2002). Također, neka istraživanja navode kako su i pod povećanim rizikom za razvoj različitih ovisnosti (Lunenberga, 2011; Westt i Brown, 2014, prema Oztürk i sur., 2015), pa tako i pretjeranog korištenja interneta. Moguće je da pojedinci s visokim neuroticizmom u većoj mjeri koriste internet kako bi se povezali i stvorili prijateljstva s drugima koji također imaju izraženu ovu osobinu, u sigurnom okruženju kao što je internet. Ono što internet čini

sigurnim mjestom jesu anonimnost i nepostojanje komunikacije licem u lice te također izvještavaju da u takvom okruženju doživljavaju manje stresa i poteškoća (Lunenberg, 2011). Također, osim za uspostavljanje socijalnih odnosa, čini se da osobe s izraženim neuroticizmom koriste internet i za ublažavanje vlastite anksioznosti i depresivnosti s obzirom da internet obiluje raznim izvorima za *online* pomoć i samopomoć.

Nadalje, između ugodnosti i problematičnog korištenja interneta nije utvrđena značajna povezanost što nije u skladu s početnom hipotezom i nekim prijašnjim istraživanjima. U istraživanjima su uglavnom utvrđene niske do umjerene povezanosti između ugodnosti i problematičnog korištenja interneta (Batigün i Kilic, 2011; Floros i Siomos, 2014; Çelik, Atak i Bas, 2012). Pojedinci s niskim razinama ugodnosti mogu biti pod većim rizikom za razvoj problematičnog korištenja interneta s obzirom da ga koriste kao sredstvo zadovoljenja vlastitih potreba. Osobe s normalnim do visokim razinama ugodnosti pod manjim su rizikom s obzirom na kvalitetne socijalne odnose koje ostvaruju. Ipak, mogući razlog zbog kojeg u ovom istraživanju nije dobivena značajna povezanost jest da su sudionici uglavnom sebe procjenjivali kao ugodne osobe koje ne izazivaju konflikte, koje su spremne pomoći slično. Pogledom u Tablicu 1. vidljivo je da je prosječna vrijednost na subskali ugodnosti iznadprosječna te nijedan sudionik nije postigao ispodprosječan rezultat na ugodnosti. Također, zbog samog sadržaja čestica moguće je da su sudionici bili skloni socijalno poželjnom odgovaranju.

Između narcizma i problematičnog korištenja interneta nije utvrđena značajna povezanost. Ovaj nalaz nije u skladu s početnom pretpostavkom i nekim prijašnjim rezultatima. Naime, u literaturi se navodi kako narcistični pojedinci u većoj mjeri koriste internet, posebno društvene mreže. Ono što internet čini primamljivim za takve pojedince jest što mogu ostvariti brojne socijalne kontakte i kontrolirati način samoprezentacije. Na internetu mogu zadovoljiti svoju potrebu za uzdizanjem i veličanjem sebe te mogu lako izraziti ono što su vidjeli, doživjeli i slično. Konstantna pažnja prijatelja na društvenim mrežama i podrška koju dobivaju održavaju njihove grandiozne fantazije i idealiziranu sliku o sebi. Važno je istaknuti da na internetu vrlo lako i učinkovito mogu odbiti kritiku, zlostavljanje, neslaganje i neodobravanje drugih i na taj način selektivno odabirati informacije koje žele čuti, vidjeti ili doživjeti kako bi očuvali sliku o sebi. Upravo zbog svega navedenog, narcistični pojedinci skloniji su razvoju problematičnog korištenja interneta. Takvi nalazi dobiveni su i u nekim stranim istraživanjima (Choi i sur., 2011). U ovom istraživanju, kako je već ranije spomenuto, nije dobivena značajna povezanost između problematičnog korištenja

interneta i narcizma. Mogući razlog jest da je korišten prigodni uzorak koji možda ne odražava stvarne razine narcizma kao u populaciji te su dobivene izrazito niske vrijednosti narcizma u odnosu na teorijski prosjek. Također, još uvijek se vode rasprave oko samog načina mjerenja narcizma, a razlog tomu je nepostojanje jedinstvene konceptualizacije narcizma. Tako Pincus i Lukowitsky (2010) navode da *Inventar narcistične ličnosti (NPI-40)* predstavlja mjeru normalnog narcizma, a ne patološkog. Zapravo, čini se da ova mjera narcizma ne pruža dovoljno informacija o maladaptivnim aspektima ove osobine. Ackerman i sur. (2013) navode da najveći problem *Inventara narcistične ličnosti* predstavlja korištenje ukupnog rezultata zbog toga što se različite prilagodljive i neprilagodljive dimenzije ličnosti mogu spojiti u kompozit. Možda bi bilo dobro koristiti neku drugu osjetljiviju mjeru narcizma i mjeriti druge tipove narcizma, a ne samo grandiozni narcizam.

Ispitana je i povezanost između problematičnog korištenja interneta i straha od propuštanja. Između problematičnog korištenja interneta i straha od propuštanja utvrđena je značajna umjerena i pozitivna povezanost što je u skladu s postavljenom hipotezom i prethodnim istraživanjima. Osobe s nižim razinama samopoštovanja i otvorenosti te s izraženijom socijalnom anksioznošću imaju više poteškoća s kontrolom vremena provedenog na internetu, zaokupljeniji su mislima o internetu te češće koriste internet kako bi regulirali vlastito raspoloženje. Osobe s izraženim strahom od propuštanja mogu češće osjećati potrebu za odlaskom na internet kako bi bili u toku s aktivnostima svojih poznanika i događajima koji se događaju oko njih. S obzirom na nalaze da pojedinci s izraženim strahom od propuštanja imaju više poteškoća u komunikaciji licem u lice (Chauldhry, 2015) te nisku razinu motivacije za interpersonalne odnose (Alt, 2015), moguće je da upravo zbog toga imaju i veću motivaciju za korištenjem interneta. Koncepti u podlozi straha od propuštanja također mogu objasniti motivaciju za korištenjem interneta. Tako se primjerice, u literaturi navodi kako nisko samopoštovanje može predstavljati rizičan faktor za razvoj problematičnog korištenja interneta (Douglas, Mills i sur., 2008; Yang i Tung, 2007; Kim i Davis, 2009). Osobe s niskim samopoštovanjem mogu imati više poteškoća s kontrolom vremena provedenog na internetu, s razdvajanjem stvarnosti i ideala te razumijevanjem potencijalnih negativnih posljedica prekomjernog korištenja interneta. Nadalje, socijalna anksioznost, koja je u podlozi straha od propuštanja, može dovesti do gubitka osjećaja pripadanja nekomu ili nečemu. Upravo da bi izbjegli takav osjećaj, pojedinci koji su anksiozni mogu se više angažirati u *online* aktivnostima kako bi ostvarili socijalne kontakte koje u stvarnom životu nemaju.

Nadalje, između problematičnog korištenja interneta i društvenih mreža utvrđena je značajna i pozitivna povezanost. Drugim riječima, pojedinci s izraženijim problematičnim korištenjem interneta više se koriste društvenim mrežama, češće komuniciraju s drugima isključivo putem istih i u većoj mjeri percipiraju važnost društvenih mreža u njihovom društvenom životu. Društvene mreže samo su jedan dio onoga što je dostupno na internetu te pojedinci koji nekontrolirano koriste društvene mreže vrlo vjerojatno imaju poteškoća u kontroli vremena provedenog na internetu općenito, bilo da se radi specifično o korištenju društvenih mreža ili pretraživanju interneta, igranju igara i slično.

Strah od propuštanja značajno i negativno povezan je s narcizmom, ekstraverzijom i ugodnošću. Osobe s izraženijim navedenim osobinama ličnosti imaju manji strah od propuštanja te pozitivniji stav o sebi, ponose se sa svojim postignućima i doživljavaju manje anksioznosti u slučaju kada ne mogu koristiti društvene mreže. Ovi nalazi djelomično su u skladu s postavljenom hipotezom. Nadalje, strah od propuštanja značajno je i pozitivno povezan s neuroticizmom. S obzirom da je u podlozi straha od propuštanja anksioznost, a ista odražava osobinu neuroticizma, ovaj nalaz je očekivan te osobe s većim strahom od propuštanja imaju izraženiju osobinu neuroticizma. Između straha od propuštanja i društvenih mreža utvrđena je pozitivna povezanost što je u skladu s nalazima u literaturi. Osobe sa strahom od propuštanja mogu češće osjećati potrebu za provjeravanjem što njihovi prijatelji rade, a društvene mreže im pružaju tu informaciju u svakom trenutku.

Kako je i pretpostavljeno, između korištenja društvenih mreža i narcizma utvrđena je pozitivna povezanost. Čini se dakle kako narcistični pojedinci doživljavaju veće razine razočarenja ukoliko ne mogu koristiti društvene mreže te smatraju društvene mreže bitnim aspektom u svom životu. Vrlo vjerojatno u podlozi toga jest činjenica da narcistični pojedinci koriste društvene mreže isključivo kako bi se samoprezentirali i tako zadovoljili svoju potrebu za samouzdanjem, ali i kako bi dobili potvrdu vlastitog identiteta od strane drugih. Nadalje, dobivena je i pozitivna povezanost između korištenja društvenih mreža i neuroticizma. Osobe s izraženijom osobinom neuroticizma više su emocionalno povezane s upotrebom društvenih mreža, moguće jer putem društvenih mreža zadovoljavaju potrebe koje u stvarnom životu ne mogu. Između korištenja društvenih mreža i osobina ekstraverzije i ugodnosti nisu utvrđene značajne povezanosti. Moguće da su takvi nalazi dobiveni zbog same skale korištene za mjerenje korištenja društvenih mreža. Naime, naglasak je na važnosti i emocionalnoj povezanosti s upotrebom društvenih mreža, dok je za ekstraverte tipično da koriste društvene

mreže za komunikaciju s prijateljima iz stvarnog života i za *instant* dopisivanje te možda zato ne doživljavaju pretjeranu emocionalnu povezanost s upotrebom društvenih mreža.

Ovim se istraživanjem nastojalo još ispitati i doprinose straha od propuštanja i osobina ličnosti, odnosno ekstraverzije, neuroticizma, ugodnosti i narcizma u objašnjenju problematičnog korištenja interneta. U svrhu odgovora na postavljeni problem provedena je hijerarhijska regresijska analiza uz prethodnu provjeru međusobnih povezanosti ispitivanih varijabli, a matrica korelacija prikazana je u Tablici 2. Naime, u regresijsku analizu nisu uključene varijable narcizma i ugodnosti kao što je prvotno planirano, zbog nepostojanja značajne korelacije između tih dviju varijabli i problematičnog korištenja interneta. O mogućim razlozima nepostojanja značajne povezanosti napisano je nešto ranije u raspravi. U analizu su dakle uključene samo ekstraverzija, neuroticizam i strah od propuštanja. Između problematičnog korištenja interneta i ekstraverzije utvrđena je negativna povezanost, dok je između problematičnog korištenja interneta i neuroticizma te straha od propuštanja utvrđena pozitivna povezanost. U hijerarhijsku regresijsku analizu prvo su uključene varijable ekstraverzije i neuroticizma kao osobine ličnosti. Ekstraverzija se nije pokazala prediktivnom za objašnjenje problematičnog korištenja interneta, dok je neuroticizam ostvario značajan i pozitivan doprinos kao što je i očekivano. Kod osoba s izraženijim neuroticizmom veća je vjerojatnost za pojavu problematičnog korištenja interneta, doživljavanja negativnih posljedica, zapostavljanja stvarnog života i svakodnevnih obaveza zbog korištenja interneta. Nadalje, osobine ličnosti su uspjele objasniti svega 8% varijance problematičnog korištenja interneta. Uvođenjem straha od propuštanja u regresijsku analizu došlo je do značajnog povećanja u postotku objašnjene varijance za 7%. Neuroticizam je u drugom koraku postao neznačajan prediktor, dok je strah od propuštanja ostvario značajan i pozitivan doprinos u objašnjenju problematičnog korištenja interneta. S obzirom na dobivene rezultate provjereno je i postoji li medijacija u ovom slučaju. Utvrđeno je da je strah od propuštanja medijator odnosa neuroticizma i problematičnog korištenja interneta. Drugim riječima, čini se kako osobina neuroticizma ostvaruje utjecaj na problematično korištenje interneta samo ako je kod osobe izražen strah od propuštanja. Osobe koje doživljavaju više psihološkog stresa, koje su anksioznije i depresivnije, te imaju izražen strah od propuštanja, vjerojatnije će doživjeti i više negativnih posljedica zbog korištenja interneta i poteškoća s kontrolom vremena provedenog na internetu. Na kraju, konačna regresijska jednadžba može objasniti ukupno 15% varijance problematičnog korištenja sa strahom od propuštanja kao značajnim pozitivnim prediktorom. Kod osoba koje imaju veći strah od propuštanja dolazi do gubitka kontrole vremena

provedenog na internetu, više su opsjednute mislima o odlasku na internet i doživljavaju više negativnih posljedica, kao primjerice problema u svakodnevnom životu, poteškoća u upravljanju vlastitim životom i slično. Kao faktori rizika za razvoj problematičnog korištenja interneta u literaturi se navode povećana potreba za korištenjem društvenih mreža i nisko samopoštovanje. Upravo u podlozi straha od propuštanja postoje nisko samopoštovanje i potreba za stalnim provjeravanjem društvenih mreža. Osobe s izraženim strahom od propuštanja nesigurne su u sebe i vrlo ovisne o drugima. Pretjerano brinu o onome što drugi misle i rade te to može dovesti do osjećaja izostavljenosti. Kako bi ublažile osjećaje usamljenosti i izostavljenosti, takve osobe sve više se angažiraju u raznim aktivnostima na internetu, prvenstveno društvenim mrežama. Dobiveni rezultati djelomično su u skladu s nekim prijašnjim rezultatima. Tako je u nekim stranim istraživanjima utvrđeno da su ekstraverzija i neuroticizam bili značajni prediktori problematičnog korištenja interneta. Primjerice, Wilson, Fornasier i White (2010) utvrdili su da je ekstraverzija prediktivna za korištenje društvenih mreža i ovisnost. Neuroticizam se pokazao kao značajan prediktor upotrebe društvenih mreža (Tang, Chen, Yang, Chung i Lee, 2015) i problematičnog korištenja interneta. Strah od propuštanja relativno je nov pojam te je potrebno još dosta istraživanja, no neka prethodna istraživanja ukazala su na postojanje pozitivne povezanosti između straha od propuštanja i društvenih mreža, ali i između straha od propuštanja i problematičnog korištenja pametnih telefona (Elhai, Levine, Dvorak i Hall, 2017).

Moguća ograničenja ovog istraživanja jesu prigodni uzorak koji možda ne odražava stvarne razine ispitanih konstrukata u populaciji s obzirom da su dobivene vrijednosti na gotovo svim korištenim skalama ispodprosječne ili blizu prosjeka. Tako je na ovom uzorku sudionika dobiveno da 12,8% sudionika ima iznadprosječan rezultat na *Skali generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2*. Od toga, njih 12,2% ima umjereno visoko, a svega 0,6% sudionika ima vrlo visoko izraženo problematično korištenje interneta. Kako je već ranije spomenuto, ne postoje službeni podaci o globalnoj prevalenciji problematičnog korištenja interneta s kojima bismo mogli usporediti ove nalaze, no pretpostavlja se da je zastupljenost u populaciji od 3 do 30%. U jednom istraživanju provedenom na talijanskom uzorku, dobiveno je da oko 5% studenata ima blago do umjereno izraženo problematično korištenje interneta, dok 1 do 2% ima visoko (Poli i Agrimi, 2012). S obzirom na geografski položaj, kulturu i druge sličnosti, nalazi dobiveni u ovom istraživanju uspoređeni su s rezultatima dobivenim na talijanskom uzorku. Naime, na uzorku hrvatskih studenata dobiven je veći postotak studenata koji imaju blago do umjereno izraženo problematično korištenje

interneta. Ipak, u Hrvatskoj je postotak onih s vrlo visokim razinama problematičnog korištenja interneta značajno manji, no važno je imati na umu da se radi o prigodnom uzorku te da dobivene vrijednosti ne moraju odgovarati onima u populaciji. Možda pojedinci koji stvarno imaju velikih poteškoća s korištenjem interneta i doživljavaju negativne posljedice zbog korištenja istog, nisu ispunili ovaj upitnik ili su odustali od daljnjeg ispunjavanja. Također, ono što se često događa kod pojedinaca s izraženom nekom ovisnošću jest negiranje postojanja ovisnosti te takvi pojedinci ne traže stručnu pomoć. U Hrvatskoj se još uvijek ne pridaje velika važnost negativnim posljedicama korištenja interneta i o tome se ne govori baš previše. Ipak, mogućnost liječenja ovisnosti o internetu kod onih koji je potraže, postoji u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež u Zagrebu.

Nadalje, kao što je već ranije spomenuto u budućim bi istraživanjima trebalo uključiti neke osjetljivije mjere narcizma s obzirom da se *Inventarom narcistične ličnosti* dobiva procjena samo jednog aspekta narcizma. Možda bi se u tom slučaju dobio širi raspon osoba s izraženim nekim oblikom narcizma, bilo da se radi o adaptivnim ili neadaptivnim oblicima. Isto tako, možda bi bilo dobro uključiti neku drugu skalu za ispitivanje straha od propuštanja koja sadrži malo specifičnije tvrdnje za sam konstrukt. Naime, *Skala straha od propuštanja* (Abel, Buff i Burr, 2016) usmjerena je više na ispitivanje koncepata u podlozi straha od propuštanja, odnosno na samopoštovanje, socijalnu anksioznost i otvorenost. Također, istraživanje je korelacijske prirode te su uzročno posljedični zaključci ograničeni i pritom je važno imati na umu da za sve povezanosti može vrijediti obratni odnos uzročnosti. S obzirom na navedeno, ali i prigodni uzorak, generalizacija rezultata je ograničena.

Ipak, kao jedna od prednosti ovog istraživanja jest podizanje svijesti o ozbiljnosti problematičnog korištenja interneta i mogućih faktora koji mogu potaknuti razvoj istog. Iako je potrebno još istraživanja ovakve tematike da bi se mogli donijeti neki značajniji zaključci, za početak bi se moglo razviti neke strategije prevencije, primjerice educiranje mladih osoba o štetnosti prekomjerne upotrebe interneta i upoznavanje s mogućim neželjenim ishodima.

7. ZAKLJUČCI

1a Utvrđena je statistički značajna i pozitivna povezanost između problematičnog korištenja interneta i straha od propuštanja, odnosno pojedinci s izraženijim problematičnim korištenjem interneta imaju i izraženiji strah od propuštanja. Između problematičnog korištenja interneta i ekstraverzije utvrđena je statistički značajna i negativna povezanost, pri čemu ekstravertiraniji pojedinci imaju manje izraženije problematično korištenje interneta. Nadalje, utvrđena je statistički značajna i pozitivna povezanost između problematičnog korištenja interneta i neuroticizma. Pojedinci visoko na dimenziji neuroticizma imaju izraženije poteškoće s prekomjernom upotrebom interneta. Problematično korištenje interneta statistički je značajno i pozitivno povezano s korištenjem društvenih mreža. Pojedinci s izraženijim problematičnim korištenjem interneta više su emocionalno povezani s upotrebom društvenih mreža. Između problematičnog korištenja interneta i ugodnosti te narcizma, nisu utvrđene statistički značajne povezanosti.

1b Između straha od propuštanja i narcizma utvrđena je statistički značajna i negativna povezanost, odnosno pojedinci s izraženijom osobinom narcizma imaju manji strah od propuštanja. Između straha od propuštanja i ekstraverzije te ugodnosti utvrđene su značajne i negativne povezanosti, odnosno pozitivna između straha od propuštanja i neuroticizma. Osobe s izraženijim osobinama ekstraverzije i ugodnosti imaju manje, a osobe s izraženijom dimenzijom neuroticizma imaju učestalije poteškoće s problematičnim korištenjem interneta. Također, između straha od propuštanja i korištenja društvenih mreža utvrđena je statistički značajna i pozitivna povezanost, odnosno osobe koje imaju izraženiji strah od propuštanja češće koriste društvene mreže.

1c Narcizam je statistički značajno i pozitivno povezan s korištenjem društvenih mreža. Zapravo, osobe više na dimenziji narcizma češće koriste društvene mreže i iskazuju snažniju emocionalnu povezanost s upotrebom istih. Između društvenih mreža i neuroticizma utvrđena je značajna i pozitivna povezanost, odnosno osobe s izraženijim neuroticizmom više se koriste društvenim mrežama. Između dimenzija ekstraverzije te ugodnosti i društvenih mreža nisu utvrđene značajne povezanosti.

2. Pozitivnim prediktorom problematičnog korištenja interneta pokazao se strah od propuštanja. Naime, kod osoba koje imaju lošije mišljenje o sebi, koje su sramežljivije i koje se osjećaju anksiozno ukoliko ne mogu koristiti društvene mreže, vjerojatnije je da će biti izraženije problematično korištenje interneta. Nadalje, suprotno očekivanjima, ekstraverzija se nije pokazala značajnim prediktorom problematičnog korištenja interneta. S druge strane, osobe s izraženijom osobinom neuroticizma, odnosno depresivnije i anksioznije osobe koje se lošije suočavaju sa stresom, imaju više poteškoća u kontroli vremena provedenog na internetu te doživljavaju više negativnih posljedica zbog korištenja interneta. Ipak, nakon uvođenja straha od propuštanja u drugom koraku regresijske analize, neuroticizam prestaje biti značajan prediktor problematičnog korištenja interneta.

8. LITERATURA

- Abel, J. P., Buff, C. L. i Burr, S. A. (2016). Social Media and the Fear of Missing Out: Scale Development and Assessment. *Journal of Business & Economics Research*, 14(1), 33-44.
- Ackerman, R.A., Witt, E.A., Donnellan, M.B., Trzesniewski, K.H., Robins, R.W., i Kashy, D. (2011). What does the narcissistic personality inventory really measure? *Assessment*, 18(1), 67-87.
- Alt, D. (2015). College students' academic motivation, media engagement and fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, 49, 111–119.
- Amiel, T., i Sargent, S. L. (2004). Individual differences in Internet usage motives. *Computers in Human Behavior*, 20, 711–726.
- Anolli, L., Villani, D. i Riva, G. (2005). Personality of People Using Chat: An On-Line Research. *Cyberpsychology & behavior : the impact of the Internet, multimedia and virtual reality on behavior and society*, 8, 89-95.
- Baker, Z. G., Krieger, H., i LeRoy, A. S. (2016). Fear of missing out: Relationships with depression, mindfulness, and physical symptoms. *Translational Issues in Psychological Science*, 2(3), 275-282.
- Barać, J. (2011). *Povezanost nekih značajki ličnosti i akademskog uspjeha kod srednjoškolaca i studenata*. Diplomski rad. Mostar: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Mostaru.
- Baron, R. M., i Kenny, D. A. (1986). The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(6), 1173-1182.
- Batigün, A.D., Kilic, N. (2011). The relationships between internet addiction, social support, psychological symptoms and some socio-demographical variables. *Türk Psikol Derg*, 26 (67), 1 – 10.
- Begić D. (2014). *Psihopatologija*. Zagreb. Medicinska naklada.
- Block J.J. (2008). Issues for DSM-V: internet addiction. *American Journal of Psychiatry*, 165, 306-307.
- Bratko, D., Chamorro-Premuzic, T., i Saks, Z. (2006). Personality and school performance: Incremental validity of self- and peer-ratings over intelligence. *Personality and Individual Differences*, 41(1), 131-142.
- Brčić, E. (2016). *Usamljenost i problematično korištenje interneta kod srednjoškolaca i studenata*. Neobjavljeni završni rad. Zadar: Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru.

- Breslau, J., Aharoni, E., Pedersen, E. R. i Miller, L.L. (2015). *A Review of Research on Problematic Internet Use and Well-Being*. RAND Corporation, Santa Monica, California.
- Brown, R. P., i Zeigler-Hill, V. (2004). Narcissism and the non-equivalence of self-esteem measures: A matter of dominance? *Journal of Research in Personality*, 38(6), 585-592.
- Buffardi, L. E. i Campbell, W. K. (2008). Narcissism and Social Networking Web Sites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 1303-1314.
- Campanella, M., Mucci, F., Baroni, S., Nardi, L. i Marazziti, D. (2015). Prevalence of Internet addiction; A pilot study in a group of Italian High-school students. *Clinical Neuropsychiatry*, 12(4), 90-93.
- Campbell, W. K., Brunell, A. B., i Finkel, E. J. (2006). Narcissism, interpersonal self-regulation, and romantic relationships: An agency model approach. U: K. D. Vohs, i E. J. Finkel (Ur.), *Self and relationships: Connecting intrapersonal and interpersonal processes* (str. 57-83). New York: Guilford Press.
- Cao F. i Su L. Internet addiction among Chinese adolescents: prevalence and psychological features. *Child Care Healthand Development*, 33(3), 275-281.
- Caplan, S. E. (2003). Preference for *online* social interaction: A theory of problematic Internet use and psychosocial well-being. *Communication Research*, 30, 625–648.
- Caplan, S. E. (2007). Relations among loneliness, social anxiety, and problematic Internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 10, 234–241.
- Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic Internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior*, 26, 1089–1097.
- Çelik, S., Atak, H.,Başal, A. i Başal, A. (2012). Predictive role of personality traits on internet addiction. *Turkish Online Journal of Distance Education*. 13(4), 10-24.
- Chang J.P.C i Hung C.C. (2012). Problematic internet use. U: Rey J.M. (ur.), *IACAPAP e-Textbook of Child and Adolescent Mental Health*. Geneva: International Association for Child and Adolescent Psychiatry and Allied Professions. <http://iacapap.org/wp-content/uploads/H.6-INTERNET-ADDICTION-072012.pdf>. Pristupljeno 9. kolovoza 2018.
- Chaudhry, I. (2015). Hashtagging hate: Using twitter to track racism *online*. *First Monday* 20(2).

- Choi, M., Panek, E., Nardis, Y. i Catalina, T. (2015). When social media isn't social: Friends' responsiveness to narcissists on Facebook. *Personality and Individual Differences, 77*, 209-214.
- Choi, W. H., Son, J.W., Kim, Y. R., Lee, S. I., Shin, C. J., Kim, S. K., i Ju, G.W. (2011). A study of covert narcissism in adolescent Internet addiction: Relationship to anonymity, presence, interactivity, and achievement motivation. *Journal of the Korean Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 22*, 103–111.
- Chotpitayasunondh, V. i Douglas, K. (2018). The effects of "phubbing" on social interaction. *Journal of Applied Social Psychology, 48*(6) 304-316.
- Correa, T., Hinsley, A. W. i de Zúñiga, H. G. (2010). Who interacts on the Web? The intersection of users' personality and social media use. *Computers in Human Behavior, 26*(2), 247-253.
- Davenport, S. W., Bergman, S. M., Bergman, J. Z. i Fearing, M. E. (2014). Twitter versus Facebook: Exploring the role of narcissism in the motives and usage of different social media platforms. *Computers in Human Behavior, 32*, 212–220.
- Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use (PIU). *Computers in Human Behavior, 17*(2), 187-195.
- De Jong P.J., Sportel B.E., de Hullu E. i Nauta M.H.. (2012). Co-occurrence of social anxiety and depression symptoms in adolescence: differential links with implicit and explicit self-esteem? *Psychological medicine, 42*(3), 475-84.
- Douglas, A. C., Mills, J. E., Niang, M., Stepchenkova, S., Byun, S., i Ruffini, C., i sur. (2008). Internet addiction: Meta-synthesis of qualitative research for the decade 1996-2006. *Computers in Human Behavior, 24*(6): 3027-3044.
- Du Y.S., Jiang W. i Vance A. (2010). Longer term effect of randomized, controlled group cognitive behavioural therapy for Internet addiction in adolescent students in Shanghai. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 44*, 129-134.
- Elhai, J.D., Dvorak, R.D., Levine, J.C. i Hall, B.J. (2017). Problematic smartphone use: A conceptual overview and systematic review of relations with anxiety and depression psychopathology. *Journal of affective disorders, 207*, 251-259
- Floros, G. i Siomos, K. (2014). Excessive Internet Use and Personality Traits. *Current Behavioral Neuroscience Reports, 1*(1), 19-26.
- Hamburger, Y.A. i Ben-Artzi, E. (2000). The relationship between extraversion and neuroticism and the different uses of the Internet. *Computers in Human Behavior, 16*(4), 441-449.

- Hardie, E. i Tee, M.Y. (2007). Excessive Internet use. The role of personality, loneliness and social support networks in Internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society*, 5, 34-47.
- Hu, L. i Bentler, P. (1999). Cutoff criteria for fit indices in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
- Hudek Knežević, J., Kardum, I. i Gračanin, A. (2010). Crte ličnosti kao prediktori nasilja u ljubavnim vezama. U D. Šincek (ur.), *Zbornik radova sa III. znanstveno-stručni skupa posvećenog pitanjima nasilja „Psihosocijalni aspekti nasilja u suvremenom društvu – izazov obitelji, školi i zajednici“* (str. 227-239). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
- Hughes, D. J., Rowe, M., Batey, M., i Lee, A. (2012). A tale of two sites: Twitter vs. Facebook and the personality predictors of social media usage. *Computers in Human Behavior*, 28(2), 561-569.
- Iskender, M. i Akin, A. (2010). Social Self-Efficacy, Academic Locus of Control, and Internet Addiction. *Computers and Education*, 54, 1101–1106.
- Jenkins-Guarnieri, M. A., Wright S. L. i Johnson, B. (2013). Development and validation of a social media use integration scale. *Psychology of Popular Media Culture*, 2(1), 38-50.
- John, O. P., i Srivastava, S. (1999). The Big Five Trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. U: L. A. Pervin i O. P. John (Ur.), *Handbook of personality: Theory and research* (str. 102-138). New York, NY, US: Guilford Press.
- Kardum, I., Gračanin, A. i Hudek-Knezević, J. (2008). Dimenzije ličnosti i religioznost kao prediktori socioseksualnosti kod žena i muškaraca. *Društvena istraživanja*, 17, 505-528..
- Kelley, K. J., i Gruber, E. M. (2010). Psychometric properties of the Problematic Internet Use Questionnaire. *Computers in Human Behavior*, 26(6), 1838–1845.
- Kim, H. K. i Davis, K. E. (2009). Toward a comprehensive theory of problematic Internet use: Evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow, and the self-rated importance of Internet activities. *Computers in Human Behavior*, 25(2), 490-500.
- Kim, M., Kwon, K. N., i Lee, M. (2009). Psychological characteristics of internet dating service users: the effect of self-esteem, involvement, and sociability on the use of internet dating services. *Cyber Psychology and Behavior*, 12(4), 445–449.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Yen, C.F., Chen, C.S. i Chen C.C. (2012). The association between Internet addiction and psychiatric disorder: a review of the literature. *European Psychiatry*, 27(1),1-8.

- Kuss, D.J., Griffiths, M.D., Karila, L. i Billieux, J. (2014). Internet addiction: A systematic review of epidemiological research for the last decade. *Current Pharmaceutical Design*, 20, 4026-4052.
- Laconi, S., Rodgers, R.F. i Chabrol, H. (2014). The measurement of Internet addiction: A critical review of existing scales and their psychometric properties. *Computers in Human Behavior*, 41, 190-202.
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Li, N., i Kirkup, G. (2007). Gender and cultural differences in internet use: a study of China and the UK. *Computers & Education*, 48, 301–317.
- Loutfi, J., Lee, J. K., Atallah, M. i Blanton, M. (2008). Internet addiction: Meta synthesis of qualitative research for the decade 1996–2006. *Computers in Human Behavior*, 24(6), 3027-3044.
- Lunenberg, F.C. (2011). Goal-setting theory of motivation. *International Journal of Management, Business and Administration.*, 15(1), 1-6.
- Mark, G., i Ganzach, Y. (2014). Personality and Internet usage: A large-scale representative study of young adults. *Computers in Human Behavior*, 36, 274-281.
- McCrae, R. R. i John, O. P. (1992). An introduction to the fivefactor model and its applications. *Journal of Personality*, 60(2),175–215.
- Meerkerk, G., Van Den Eijnden, R. J. J. M., Vermulst, A. A., I Garretsen, H. F. L. (2009).The compulsive internet use scale (CIUS): Some psychometric properties. *CyberPsychology & Behavior*, 12, 1–6.
- Mehroof, M., i Griffiths, M.D. (2010). *Online Gaming Addiction: The Role of Sensation Seeking, Self-Control, Neuroticism, Aggression, State Anxiety, and Trait Anxiety*. *Cyberpsychology, behavior and social networking*, 13(3), 313-6.
- Miller, J. D. i Campbell, W. K. (2008). Comparing Clinical and Social-Personality Conceptualizations of Narcissism. *Journal of Personality*, 76(3), 449-476.
- Miller, S. (2012). Fear of missing out: Are you a slave to FOMO?Preuzeto http://abcnews.go.com/health/wellness/fear-missing-slave-fomo/story?id=16629972&singlePage=true#.T_Tg48015.wF
- Morf, C. C., i Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism:A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12, 177-196.
- Oberst, U., Wegmann, E., Stodt, B., Brand, M. i Chamarro, A. (2017). Negative consequences from heavy social networking in adolescents: The mediating role of fear of missing out. *Journal of adolescents*, 55, 51-60.

- Odaci, H. i Çelik, C. B. (2013). Who are problematic internet users? An investigation of the correlations between problematic internet use and shyness, loneliness, narcissism, aggression and self-perception. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2382-2387.
- Odaci, H. (2011). Academic Self-Efficacy and Academic Procrastination as Predictors of Problematic Internet Use in University Students. *Computers & Education*, 57(1), 1109-1113.
- Odaci, H., i Cikrikci, Ö. (2014). Problematic internet use in terms of gender, attachment styles and subjective well-being in university students. *Computers in Human Behavior*, 32, 61-66.
- Odaci, H., i Kalkan, M. (2010). Problematic Internet use, loneliness and dating anxiety among young adult university students. *Computers & Education*, 55, 1091-1097.
- Oltmanns, T. F., Friedman, J. N., Fiedler, E. R., i Turkheimer, E. (2004). Perceptions of people with personality disorders based on thin slices of behavior. *Journal of Research in Personality*, 38, 216-229.
- Philipson, I. (1985). Gender and Narcissism. *Psychology of Women Quarterly*, 9, 213-228.
- Pincus, A. L., i Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological Narcissism and Narcissistic Personality Disorder. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 421-446.
- Pincus, A. L., i Roche, M. J. (2011). Narcissistic grandiosity and narcissistic vulnerability. U: W. K. Campbell i J. D. Miller (ur.), *Handbook of narcissism and narcissistic personality disorder* (str. 31– 40). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, Aidan G. C. i Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the Pathological Narcissism Inventory. *Psychological Assessment*, 21(3), 365-379.
- Poli R i Agrimi E. (2012). Internet addiction disorder: Prevalence in an Italian student population. *Nordic Journal of Psychiatry*, 66, 55-59.
- Pontes, H. M., Griffiths, M. D. i Patrão, I. (2014). Internet Addiction and Loneliness Among Children and Adolescents in Education Setting: An Empirical Pilot Study. *Aloma: Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport*, 32(1), 91–98.
- Przybylski, A.K., Murayama, K., DeHaan, C.R. i Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior*, 29, 1841-1848.
- Raskin, R., i Terry, H. (1988). A Principal-Components Analysis of the Narcissistic Personality Inventory and Further Evidence of Its Construct Validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 890-902.

- Ronningstam E. (1999) Narcissistic personality disorder. U: T. Millon, P.H. Blaney, R.D. Davis (ur.), *Oxford textbook of psychopathology* (str. 674-693). New York: Oxford University Press.
- Ryan, T. i Xenos, S. (2011). 'Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage', *Computers in Human Behavior*, 27(5), 1658-1664.
- Sahraian, A., Hedayati, S.B., Man, A. i Hedayati, A. (2016). Internet Addiction Based on Personality Characteristics in Medical Students. *Shiraz E-Med Journal*, 17(10).
- Saleem, M., Tufail, M. W., Khan, R. i Ismail, R.B. (2015). Internet Addiction: It's Relation with Loneliness among Undergraduate Students of South-Punjab, Pakistan. *Science International Lahore*, 27(2) 1469-1479.
- Samarein, Z.A., Far, N.S., Yekleh, M., Tahmasebi, S., Yaryari, F., Ramezani, V. i Sandi, L. (2013). Relationship between personality traits and Internet addiction of students at Kharazmi University. *International Journal of Psychology and Behavioral Research* 2(1), 10-17.
- Schreiber, F., Bohn, C., Aderka, I. M., Stangier, U. i Steil, R. (2012). Discrepancies between implicit and explicit self-esteem among adolescents with social anxiety disorder. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 43(4), 1074–1081.
- Seu, B. I. (2006). Shameful selves: Women's feelings of inadequacy and constructed facades. *European Journal of Psychotherapy & Counseling*, 8(3), 285-303.
- Shapira, N. A., Lessig, M. C., Goldsmith, T. D., Szabo, S. T., Lazoritz, M., Gold, M. S. i Stein, D. J. (2003). Problematic internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. *Depression and Anxiety*, 17(4), 207–216.
- Skues, J., Williams, B., Oldmeadow, J. i Wise, L. (2015). The Effects of Boredom, Loneliness, and Distress Tolerance on Problem Internet Use Among University Students. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 14(2),167-180.
- Smrtnik Vitulić, H., i Zupančič, M. (2010). Robust and Mid-Level Personality Traits as Predictors of Adolescents' Academic Achievement in Secondary School. *Suvremena psihologija*, 13(2), 203-219.
- Sowislo, J. F. i Orth, U. (2013). Does low self-esteem predict depression and anxiety? A meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological bulletin*, 139(1), 213-240.
- Stoeva A.Z., Chiu R., Greenhaus J.H. (2002). Negative affectivity, role stress, and work family conflict. *Journal of Vocational Behavior*, 60(1), 1-16.

- Tan, W.K. i Yang, C.Y. (2012). Personality Trait Predictors of Usage of Internet Services. *International Proceedings of Economics Development and Research*, 38, 185-190.
- Tang, J.H., Chen, M.C., Yang, H.Y., Chung, T.Y. i Lee, Y.A. (2015). Personality traits, interpersonal relationships, *online* social support, and Facebook addiction. *Telematics and Informatics*, 33, 102-108.
- Thatcher A. i Goolam S. (2005). Development and psychometric properties of the Problematic Internet use Questionnaire. *South African Journal of Psychology*, 35, 793-809.
- Tokunaga, R. S., i Rains, S. A. (2010). An evaluation of two characterizations of the relationships between problematic Internet use, time spent using the Internet, and psychosocial problems. *Human Communication Research*, 36(4), 512–545.
- Tuten, T. i Bosnjak, M. (2001). Understanding differences in web usage: The role of need for cognition and the five factor model of personality. *Social Behavior and Personality*, 29, 391-398.
- van den Eijnden, R. J. J. M., Meerkerk, G., Vermulst, A. A., Spijkerman, R., I Engels, R.C. M. E. (2008). *Online* communication, compulsive internet use, and psychosocial well-being among adolescents: A longitudinal study. *Developmental Psychology*, 44, 655–665.
- Wallace, H. M., i Baumeister, R. F. (2002). The performance of narcissists rises and falls with perceived opportunity for glory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 819-834.
- Widiger, T.A. i Bornstein, R.F. (2001). Histrionic, dependent, and narcissistic personality disorders. U: H.E. Adams i P.B. Sutker (ur.), *Comprehensive handbook of psychopathology* (str. 509-534). New York: Kluwer Academic.
- Wilson, K., Fornasier, S. i White, K.M. (2010). Psychological Predictors of Young Adults' Use of Social Networking Sites. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 173- 177.
- Wolfradt, U., i Doll, J. (2001). Motives of adolescents to use the Internet as a function of personality traits, personal and social factors. *Journal of Educational Computing Research*, 24(1), 13–27.
- Wortham, J. (2011). Feel like a wallflower? Maybe it's your facebook wall. Preuzeto s <https://www.nytimes.com/2011/04/10/business/10ping.html>
- Yang, L.L. i Liu, M. (2006). The relationship between adolescents' conscientiousness, Internet service preference and Internet addiction. *Psychological Science*, 29(4), 947-950.
- Yang, S. C. i Tung, C.J. (2007). Comparison of Internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23(1), 79-96.

- Yen J.Y., Ko C.H., Yen C.F., Chen S.H., Chung, W. L. i Chen, C.C. (2008). Psychiatric symptoms in adolescents with Internet addiction: Comparison with substance use. *Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 62(1), 9-16.
- Yen, J. Y, Ko, C. H., Yen, C. F., Wu, H. Y. i Yang, M. J. (2007). The Comorbid Psychiatric Symptoms of Internet Addiction: Attention Deficit and Hyperactivity Disorder (ADHD), Depression, social Phobia, and Hostility. *Journal of Adolescent Health*, 41, 93–98.
- Young, K.S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology and Behavior*, 1, 237-244.
- Young, S. M., i Pinsky, D. (2006). Narcissism and celebrity. *Journal of Research in Personality*, 40, 463-471.
- Zywica, J. i Danowski, J. (2008). The faces of Facebookers: Investigating social enhancement and social compensation hypotheses. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(1),1-3.

9. PRILOZI

Prilog 1. Prikaz faktorske analize *Skale generaliziranog problematičnog korištenja interneta 2* (N=337)

Čestica	Preferencija <i>online</i> kontakta	Regulacija raspoloženja	Kognitivna preokupacij a	Prekomjern o korištenje interneta	Negativne posljedice
Radije biram <i>online</i> druženje s drugima nego u živo (licem u lice).	.79				
<i>Online</i> kontakti s drugima su mi puno ugodniji nego u živo (licem u lice).	.74				
Radije komuniciram s drugima <i>online</i> nego u živo (licem u lice).	.86				
Koristim Internet da bih razgovarao/la s drugima kada se osjećam usamljeno.		.54			
Koristim internet da bih se bolje osjećao/la kada sam loše raspoložen/a.		.86			
Koristim Internet da bih se bolje osjećao/la kada sam uznemiren/a.		.89			
Kad nisam <i>online</i> neko vrijeme, postajem zaokupljen/a mislim da odem na Internet.			.69		
Uznemirim se ako nisam <i>online</i> .			.72		
Kada sam <i>offline</i> , stalno mislim kada ću biti <i>online</i> .			.88		
Teško mi je kontrolirati vrijeme koje provedem na internetu.				.60	
Teško mi je kontrolirati korištenje interneta.				.62	
Teško mi je izdržati kada nisam na internetu.				.80	
Korištenje interneta mi otežava upravljanje mojim životom.					.85
Propustio/la sam neka druženja i aktivnosti kako bih bio/la na internetu.					.47
Korištenje interneta mi je stvorilo probleme u svakodnevnom životu.					.75

Prilog 2. Prikaz faktorske strukture *Skale straha od propuštanja* (N=337)

Čestica	Samopoštovanje	Društvena interakcija/ otvorenost	Socijalna anksioznost
Imam pozitivan stav o sebi.*	.92		
Općenito sam zadovoljan/a sa samim sobom.*	.89		
Smatram da posjedujem niz dobrih kvaliteta*	.77		
Sve u svemu, sklon/a sam se osjećati/smatrati da sam promašaj	.72		
Smatram da nemam puno toga čime se mogu ponositi	.66		
Osjećate li se nelagodno kad upoznajete nove ljude?		.87	
Koliko često Vas muči sramežljivost?		.81	
Kada se nalazite u grupi ljudi, imate li problema pri smišljanju tema za razgovor?		.70	
Pretpostavimo da ne možete provjeravati društvene mreže kada to želite. Općenito, koliko se često osjećate prestrašeno?			.98
Pretpostavimo da ne možete provjeravati društvene mreže kada to želite. Općenito, koliko se često osjećate nervozno?			.79

*čestice se obrnuto boduju